

LASTEN KOKEMUKSIA YKSILÖLLISESTÄ KOHTAAMISESTA PÄIVÄKODISSA

Diana Pavel c25787
Johanna Niissalo c25782
Opinnäytetyö, syksy 2015
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK) +
Lastentarhanopettajan
virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Niissalo, Johanna & Pavel, Diana. Lasten kokemuksia yksilöllisestä kohtaamisesta päiväkodissa.

Helsinki, syksy 2015, 62 s., 1 liite.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK) + lastentarhanopettajan virkakelpoisuus.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuoda esiin lapsen oma ääni päiväkodissa ja kehittää päiväkodin toimintaa niin, että lapsen yksilöllinen kohtaaminen toteutuisi paremmin. Työelämän yhteistyökumppanina oli Vantaan kaupungin päiväkotit, jonka lapsia tutkimukseen haastateltiin. Opinnäytetyö toteutettiin laadullisen tutkimuksen menetelmin. Aineisto kerättiin teemahaastatteluna. Haastateltavia oli 13. Vastausten analysointi tapahtui teemoittelun avulla.

Tutkimustulosten perusteella lapset pitivät leikkiä tärkeimpänä asiana päiväkodissa. He kokivat kuitenkin, että leikkiminen päiväkodissa on melko rajattua etenkin leikin keston suhteen. Lisäksi he toivoivat, että aikuiset osallistuisivat enemmän leikkiin. Lapset toivat esiin myös kiusaamisen päiväkodissa. Ristiriitatilanteisiin he kaipasivat niiden perusteellisempaa selvittämistä aikuisilta. Aikuisten ja lasten välinen vuorovaikutus koettiin tärkeäksi, mutta toisinaan riittämättömäksi. Lapset kokivat kuitenkin, että aikuiset päiväkodissa ovat turvallisia. He ajattelivat aikuisten tuntevan heidät hyvin ja tunnistavan heidän yksilölliset tarpeensa. Aikuiset myös auttoivat lapsia, jos he tarvitsivat apua jossakin.

Lasten vastausten perusteella laadimme kolme kehittämissideaa, joiden avulla päiväkotit voisi kehittää toimintaansa niin, että yksilöllinen hoito toteutuisi paremmin. Kehittämissideat koskevat ristiriitatilanteiden selvittämistä, leikkiä sekä vuorovaikutuksen suunnittelua.

Asiasanat: yksilöllisyys, yksilöllinen hoito, lapsilähtöisyys, varhaiskasvatus, kohtaaminen

ABSTRACT

Niissalo, Johanna & Pavel, Diana. Children's experiences of individual encounters in kindergarten. Language: Finnish. Helsinki, Autumn 2015, 62 page, 1 appendix.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services. Degree: Bachelor of Social Services.

The purpose of this thesis was to bring out the child's own voice in kindergarten and to develop the day care centres' activities, so that the child's personal encounter would be better. The workplace partner was City of Vantaa kindergarten, Finland, whose children were interviewed.

The thesis was carried out using a qualitative research methodology. The data were collected by theme interviews. The interviewees were 13. The analysis of the responses was done through content analysis.

Based on the results, the most important thing that the children liked in the kindergarten was to play. However, they felt that playing in kindergarten is quite limited especially in respect of the duration of the play. In addition, they hoped that the adults would be more involved in playing with them. The children took also up the bullying that happens in the kindergarten. In conflict situations they hoped for more clarification by the adults to settle them thoroughly. The interaction between adults and children was seen as important, but sometimes insufficient. However, the children felt that having adults in kindergarten created safety. They thought that the adults know them well enough and that they recognize their unique needs. They felt that the adults also helped them when needed.

Based on the children's answers we set up three development ideas to help the kindergarten to develop activities so that individual treatment would be better. Development ideas are the settlement of conflict situations, play and interaction design.

Keywords: individuality, individual care, child-oriented, early childhood education, encounter.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	7
2 YKSILÖLLISYYS HUOMIOON VARHAISKASVATUKSESSA.....	9
2.1 Lapsen kehitysvaiheet ja yksilöllisyys.....	9
2.2 Lapsilähtöinen pedagogiikka ja vuorovaikutus	12
2.3 Kasvatuskumppanuus ja varhaiskasvatussuunnitelma	14
2.4 Yksilöllisyyden huomioiminen päiväkodin arjessa	16
2.5 Menetelmiä yksilöllisen hoidon toteutumiseksi	21
2.6 Yksilöllisen hoidon haasteita	23
3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	25
3.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet	25
3.2 Tutkimusympäristön kuvaus	26
3.3 Tutkimusmenetelmät	27
3.5 Aineiston keruu.....	31
3.6 Aineiston analysointi.....	34
.....	37
4 TUTKIMUSTULOKSET	38
4.1 Lapsen päätösvalta	38
4.2 Lapsen tarpeiden huomioiminen	40
4.3 Lapsen tunteiden huomioiminen.....	43
4.4 Lapsen ja aikuisen välinen vuorovaikutus	44
5 JOHTOPÄÄTÖKSET	48
6 KEHITTÄMISIDEAT	52
7 POHDINTA.....	54
7.1 Opinnäytetyön prosessi.....	54
7.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	55
7.3 Oma ammatillinen kasvu	56

LIITTEET61

1 JOHDANTO

Valitsimme opinnäytetyön aiheeksi yksilöllisen hoidon toteutumisen päiväkodissa. Meillä on kummallakin työpaikka Vantaan kaupungin päiväkodissa. Työssämme olemme panneet merkille sen, miten paljon yksilöllisyydestä puhutaan jatkuvasti päivähoidon yhteydessä. Olemme kiinnostuneita siitä, mitä yksilöllinen hoito pitää sisällään ja miten se käytännössä toteutuu päiväkodissa.

Tutkimuskysymyksemme on, miten yksilöllinen hoito toteutuu päiväkodeissa 4-6-vuotiaiden lasten näkökulmasta. Tutkimuksen tarkoituksena on tuoda esiin lapsen oma ääni päiväkodissa ja kehittää päiväkodin toimintaa. Siinä käsitellään, miten tärkeää yksilöllisen hoidon onnistuminen päiväkodissa on, ja mikä merkitys sillä on lapsen hyvinvoinnin kannalta. Tutkimuksemme avulla päiväkotitoiminta voi kehittyä toimintaansa niin, että yksilöllinen hoito toteutuu paremmin. Tämä oli myös yhteistyötahomme tarkoitus ja toivomus tutkimukseen osallistuessaan. Haastattelimme tutkimusta varten päiväkodin 4-6-vuotiaita lapsia. Valitsimme tämän ikäryhmän, koska 4-6-vuotiaan lapsen ajattelu on kehittynyt niin, että hän osaa ilmaista itseään puheen avulla (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 51).

Tavoitteena on haastattelujen avulla nostaa esiin tekijöitä, jotka ovat tärkeitä lapsille yksilöllisen hoidon onnistumisessa. Selvitämme myös, mitkä asiat yksilöllisessä hoidossa ovat päiväkodissa onnistuneet, ja missä olisi vielä kehitettävää lasten näkökulmasta. Haastattelujen avulla pyrimme saamaan näkyväksi lapsen omat yksilölliset tarpeet päiväkodissa, ja korostamaan lapsilähtöisyyden tärkeyttä. Tämä tarkoittaa käytännössä lapsen kuuntelemista, ja mielipiteiden huomioimista erilaisissa tilanteissa ja ratkaisuissa.

Tehdessämme kirjallisuuskatsausta totesimme, että aiempia vastaavia tutkimuksia oli vaikea löytää. Tämä vahvisti ajatustamme siitä, että tällaista tutkimusta tarvitaan, jotta lapsen oma kokemus päivähoidon yksilöllisyydestä saadaan tuotua esiin. Tutkimusten mukaan Suomessa vanhempien tyytyväisyys

päivähoitopalveluiden laatuun on erittäin korkealla tasolla (Pihlaja, Kinon & Mäntymäki 2010, 196). Suomessa päivähoiton laadun tarkkailussa suositaan asiakastyytyväisyyskyselyjä. Myös oppimistuloksia arvioidaan. Näin ei kuitenkaan tavoiteta lasten itsensä kokemaa päivähoiton laatua. (Kalliala 2012, 191.) Opinnäytetyössä lähestymme aihetta lapsilähtoisemmästä näkökulmasta. Haastattelimme lapsia, jotta saisimme esiin heidän omakohtaisen kokemuksen.

2 YKSILÖLLISYYS HUOMIOON VARHAISKASVATUKSESSA

2.1 Lapsen kehitysvaiheet ja yksilöllisyys

Kognitiivisella kehityksellä tarkoitetaan ihmisen havaitsemiseen, ajatteluun, kieleen, muistiin ja oppimiseen liittyvää kehitystä. 1-vuotias lapsi osaa sanoa merkitykselliset sanat, nimeää vähitellen arkipäivän esineitä ja tutkii maailmaa ja ympäristöään ahkerasti liikkuen. 2-vuotias lapsi osaa jo yhdistää sanoja yksinkertaisiksi lauseiksi ja oppii tavuttamaan monikkoja ja verbejä. Tässä vaiheessa lapsi oppii erottamaan käsitteet sinä ja minä. (Vilen, Vihunen, Vartiaine, Siven, Neuvonen & Kurvinen 2008, 146.) Kotona 1-2-vuotias lapsi tarvitsee lähes koko ajan vanhempiensa välitöntä huomiota. Hänen psyykensä tarvitsee aikuisen huomiota ja hoivaa pysyäkseen kasassa ja eheytyäkseen. Pieni lapsi tarvitsee jatkuvaa psyyken kannattelua. Pärjätäkseen esimerkiksi päiväkodissa on häntä hoitavilla aikuisilla oltava tarpeeksi aikaa hänelle. (Mikkola & Nivalainen 2009, 16-17.)

3- vuotias lapsi oppii noin 10 uutta sanaa päivässä ja käyttää 3–5 sanan lauseita. Tässä iässä lapsi keskittyy jo hieman pidempään, mutta tarvitsee vielä paljon aikuisen tukea. 4-vuotias lapsi hallitsee jo tuhansia sanoja. Hän kyselee paljon, haluaa tietää mitä maailmassa tapahtuu ja miksi. Tässä iässä lapsi kykenee käyttämään mielikuvitustaan monipuolisesti leikeissä. (Vilen ym. 2008, 146.) 3-4-vuotias lapsi jaksaa jo keskittyä paremmin itsenäisiin leikkeihin ja puuhiin lyhyitä aikoja. Hän tarvitsee kuitenkin aikuisen lähettyvillä olemista. Lapsen vireystilan ollessa hyvä, hän selviää ilman aikuista pieniä jaksoja, mutta tarvitsee taas aikuista vireystilan laskiessa. Aikuisen on tärkeää olla lapsen kanssa riippumatta siitä, onko lapsi hyväntuulinen vai kiukutteleva. Aikuisen vuorovaikutuksen ehtona ei saa olla lapsen hyväntuulisuus. (Mikkola & Nivalainen 2009, 17.) Useimmat lapset alkavat nelivuotiaina ymmärtää, että eri ihmisillä on eri näkemyksiä ilmiöistä (Broberg, Almqvist & Tjus 2005, 31).

5-vuotias lapsi puhuu sujuvasti ja ymmärrettävästi. Hän osaa kertoa tarinoita tai tapahtumia niin, että kuulija pysyy kerronnassa mukana. Hän osaa myös yksinkertaisia laskuja sormia apuna käyttäen. Tässä iässä lapsi harjoittelee ryhmässä keskittymistä. 6-vuotias lapsi on kiinnostunut kirjaimista ja lukemisesta ja pystyy keskittymään paremmin ryhmässä. Tutkimusten mukaan lapsi hallitsee tässä iässä jo 14 000 sanaa. (Vilen ym. 2008, 146.) Lapsen kasvaessa vertaissuhteiden merkitys kasvaa, ja lapsi saa osan psyyken kannattelusta toisten lasten kautta. Aikuista tarvitaan kuitenkin esimerkiksi ristiriitatilanteiden ratkaisemiseen. Kaikki päiväkotikäiset lapset tarvitsevat siis vielä paljon aikuisen vuorovaikutusta, tukea ja kannustusta tasaamaan psyyken notkahduksia. (Mikkola & Nivalainen 2009, 17.)

Kun kuvailemme tiettyä henkilöä ja haluamme tuoda esiin hänen ominaisuuksiaan, käytämme kuvailussa yleensä temperamenttipiirteitä. Temperamentilla tarkoitetaan ihmiselle tyypillisiä käyttäytymispiirteitä, jotka erottavat hänet muista. Temperamentti tekee ihmisestä yksilöllisen. Arkikielessä käytetään usein sanaa ”temperamenttinen” kuvailemaan impulsiivista ja räiskähtelevää persoonaa. Kaikilla ihmisillä on kuitenkin oma temperamenttinsa. Myös rauhallisuus ja pidättyväisyys ovat temperamentteja. Ihmisen yksilöllisyys selittyy siis hänen temperamentistaan, jonka muovautumisen lopputulos on persoonallisuus. Temperamentti on olemassa jo lapsen syntyessä. Se muuttuu persoonallisuudeksi, kun ympäristö muovaa ihmisen käytöstä, tavoitteita ja arvomaailmaa. Kasvatus tähtää yleensä samanlaisuuden kasvattamiseen yksilöllisyyden sijaan. Lapset opetetaan toimimaan samalla tavalla tiettyjen normien mukaisesti. Yhteiskunta ei voi toimia, jos jokainen on täysin oma yksilönsä ja tekee asiat juuri niin kuin itse haluaa. (Keltinkangas-Järvinen 2004, 39–40.) Yksilöllisyyteen kasvattamisen sijaan pyritään lapsia kasvattamaan yksilöllisesti. Yksilön temperamentti ja persoonallisuus sekä yksilölliset tarpeet voidaan ottaa huomioon ilman, että lapsesta tulee yhteiskuntaan sopeutumaton. Lapsuuden ja nuoruuden aikana biologisperäinen temperamentti ja monet eri ympäristövaikutukset toimivat yhdessä. Ne johtavat persoonallisuuden kehittymiseen teini-iässä. (Broberg ym. 2005, 66-67.)

Tutkijat Thomas ja Chess ovat tutkineet temperamenttia, ja jakaneet sen yhdeksään temperamenttipiirteeseen. Näitä ovat aktiivisuus, rytmisyys, lähestyminen tai vetäytyminen uusissa tilanteissa, sopeutuminen, vastauskynnys, reaktioiden voimakkuus, mielialan laatu, häirittevyys sekä tarkkaavuus. Nämä ovat ihmisen perustemperamenttipiirteitä, ja näin ollen melko muuttumattomia läpi elämän. (Keltinkangas-Järvinen 2004, 48–61.)

Lapsi kehittyy yksilöllisesti. Lasten temperamenttieroit kehittävät jo varhain. He eroavat toisistaan muun muassa aktiivisuuden, herkkyyden, keskittymiskyvyn ja vallitsevan mielialan suhteen. Mikään temperamentti tai yksilöllinen piirre ei ole sinänsä hyvä tai huono, vaan niitä on arvioitava aina vuorovaikutussuhteen kautta. Olennaista on se, miten kasvattajan toiminta sopeutuu lapsen temperamenttiin. Lapselta ei saisi vaatia sellaista, mikä hänen temperamenttinsa puitteissa on ylivoimaista. Esimerkiksi helposti häiriintyvän lapsen, jolla on korkea aktiivisuustaso, voi olla mahdotonta keskittyä ilman aikuisen ohjausta ja ympäristön jäsentämistä. (Kaskela & Kronqvist 2007, 18-19.)

Lapsi syntyy ja kasvaa myös kulttuurisessa ympäristössä. Jokaiselle lapselle muodostuu yksilöllinen ja ainutlaatuinen suhdeverkosto siinä ympäristössä, jossa hän elää. Lapsi kehittyy vuorovaikutussuhteiden kautta läheisten suhteiden tukena. Siksi lapsen suhdetta vanhempiin, kasvattajiin ja muihin lapselle tärkeisiin ihmisiin tulisi vaalia. (Kaskela & Kronqvist 2007, 15.) Siirtyminen kotihoidosta päiväkotiin on suuri muutos lapselle. Etenkin pieni lapsi tarvitsee paljon kannattelua ja häneen virittyvän aikuisen huomiota päiväkodissa, jotta hän kestä eron vanhemmista ja turvallinen kiintymyssuhde vahvistuu. (Kaskela & Kronqvist 2007, 16.)

2.2 Lapsilähtöinen pedagogiikka ja vuorovaikutus

Tärkeitä lähtökohtia yksilöllisen hoidon toteutumiseksi päiväkodissa ovat lapsilähtöisyys sekä toimiva vuorovaikutus, johon kuuluu myös lapsen kohtaaminen. Lapsilähtöisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on ottaa lapsi huomioon oman minuutensa ja tietämyksensä aktiivisena luojana. Lapsilähtöisyyttä luonnehtii voimakas usko lasten kykyihin ja mahdollisuuksiin. Lasta on myös kuunneltava omana itsenään, jotta hänen ääni saadaan kuuluviin, ja hän pääsee itse aktiivisesti vaikuttamaan toimintaan päiväkodissa. Jos haluamme kasvattaa aktiivisia yhteiskunnan jäseniä, tulee lasten olla aktiivisesti mukana luomassa omaa kasvuprosessiaan. (Kinos 2001, 30, 34, 38.) Lapsen osallisuus on tärkeä ottaa huomioon. Osallisuuden ansiosta lapsi nähdään aktiivisena toimijana omaa elämäänsä koskevissa asioissa ja päätöksenteossa (Pajulammi 2013, 96).

Varhaiskasvatuksen professori Eeva Hujalan mukaan lapsilähtöisyys perustuu lapsen yksilölliseen kunnioittamiseen ja tarpeiden tunnistamiseen. Niiden pohjalta olisi luotava edellytykset spontaanille oppimiselle. Leikki on keskeinen osa varhaiskasvatusta, koska siinä omaehtoinen oppiminen toteutuu luontevimmin. Kasvatuksellisen prosessin sisällöt, tavoitteet ja menetelmät kumpuavat lapsesta itsestään. (Kalliala 2012, 50.)

Lapsilähtöisessä pedagogiikassa lapset nähdään aktiivisina toimijoina, joiden intressit ovat keskeisesti läsnä ja huomioituina arjessa. Lapsilähtöisen ajattelun mukaan lapset ideoivat, suunnittelevat ja osallistuvat opetuksen toteutukseen. Lapsilähtöinen pedagogiikka on jatkuvaa edestakaista liikettä aikuisten ja lasten maailman välillä. Siinä lasten ja aikuisten maailmat nähdään tasa-arvoisina. Lasten maailman näkyväksi tekeminen perustuu lasten osallisuuteen. (Kinos, Kinos, Niemelä & Selinummi 2010, 204–205.)

Päivähoidon toimintakulttuuri on pitkään ollut systemaattista toiminnan suunnittelua ja virikkeiden tärkeyden korostamista. Kasvatuksen eri osa-alueet

on pyritty ujuttamaan jokaviikkoiseen toimintaan uskoen, että suorittamisen kautta lapsi saa parhaan mahdollisen tuen kehitykselleen. Kuitenkin päivähoitoikäisen lapsen tärkein kehitystehtävä on lapsen itsetunnon ja minuuden vahvistuminen. Näitä vahvistetaan parhaiten lapsen ja aikuisen välisellä hyvällä vuorovaikutuksella, ei niinkään lukuisilla virikkeillä ja toimintasuunnitelmilla. (Mikkola & Nivalainen 2009, 14.)

Lapsi joutuu päiväkodissa päivästä toiseen selviytymään suuressa ryhmässä syntyvistä kahakoista ja jatkuvasta odottamisesta sekä kilpailemaan puheenvuoroista ja aikuisen huomiosta toisten lasten kanssa. Päiväkodissa lapsi huomioidaan yksilönä, mutta silti aina yhteisön jäsenenä. Omien halujen ja tarpeiden säätely ovat tärkeitä taitoja päiväkodissa. Niiden oppimiseen tarvitaan aina aikuisen vuorovaikutusta. Tarvitaan paljon toistoja, jotta lapsi oppii sisäistämään normit, joiden mukaan tulee toimia. Aikuisen tehtävä on tarjota turvallista vuorovaikutusta lapselle. Yksilöllisen vuorovaikutuksen toteutuminen on haastava tehtävä päiväkodeissa, mutta mahdollista. (Mikkola & Nivalainen 2009, 19–20.)

Kommunikointi ja vuorovaikutus sisältävät puheen lisäksi ilmeet ja eleet. Kommunikointitapa määrittää eri tilanteissa ja ryhmässä vallitsevaa ilmapiiriä. Kasvattaja antaa kommunikoinnin mallin ja tavan suhtautua toisiin ihmisiin arvostaen ja hyväksyen. Jo aikuisen läsnäolon on todettu lisäävän lasten keskustelua sekä laajentamaan sen aihepiiriä. Päiväkodissa lasten kanssa toimiessa nousee loistavia tilaisuuksia laajentaa lasten näkökulmaa osallistumalla keskusteluun. Lähtökohtana hyvälle vuorovaikutukselle ja kohtaamiselle on aikuisen hyvä tilannetaju, lapsen tunteminen sekä paneutuminen hänen asiaansa. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 45.)

Kohtaaminen on nykyisin ymmärretty keskeiseksi seikaksi ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Kohtaaminen luo yhteyden ja herättää luottamuksen – tai epäonnistuessaan toimii päinvastoin jättäen epäluottamuksen ja etäisyyden. Kohtaaminen on monikerroksista kasvokkain asettumista toisen ihmisen kanssa. Kohtaamisen monikerroksisuudella tarkoitetaan sitä, että kohtaaminen

etenee vaiheittain. Ensin on esimerkiksi kaunis hymy, jonka jälkeen tulee kuuleminen, näkeminen ja toisen ihmisen nähdyksi tuleminen. Vielä syvemmällä oleva kerros on ihmisyyden ja elämän arvostaminen ja nähdyksi tulevien tarinoiden merkityksellisyyden ymmärtäminen. (Mattila 2011, 15–16.)

Arvostavaa, hyvää ja vahvistavaa kohtaamista on mahdollista harjoitella ja oppia. Hyvä kohtaaminen edellyttää nöyryyttä ja rohkeutta. Sen perustana on tietoisuus jokaisen ihmisen arvokkaasta ja ainutlaatuisesta elämästä. Arvostaminen on asenne ja kohtaaminen on taito. Hyvän, arvostavan ja vahvistavan kohtaamisen taustalla vaikuttaa aina asenne. (Mattila 2011, 17.)

Lapsen kohtaamisessa aikuisen vastuu on suurempi hänen ymmärryksensä, elämäkokemuksensa ja roolivastuunsa takia. Siksi aikuisella on oltava joustavuutta, tarkkanäköisyyttä, huolehtivuutta ja lempeyttä. Aikuisella on vastuu siitä, että lapsi tulee kauniisti kohdatuksi, saa olla turvassa eikä tule loukatuksi. Lapsi kertoo kohtaamisessa omaa tarinaansa. Aikuinen huolehtii siitä, ettei lapsi menetä turvallisuutta, kunnioitusta ja arvostavaa katsetta, vaikka lapsen tarina tai tapa kertoa siitä ei miellyttäisi aikuista. Jokainen hyvä kohtaaminen on lapselle merkityksellinen. Lapsen mieli rakentaa kohtaamisten avulla kuvaa siitä, millainen hän on itse ja millaisia muut ihmiset ovat sekä miten ihmisten kesken toimitaan. Toistuvat epäarvostavat ja turvattomuutta herättävät kohtaamiset vaikeuttavat lapsen hyvää elämää. Hyvän kohtaamisen kautta lapsi puolestaan vahvistuu. (Mattila 2011, 18–19.)

2.3 Kasvatuskumppanuus ja varhaiskasvatussuunnitelma

Kasvatus on haastava tehtävä niin kotona kuin päivähoidossakin. Päivähoidon tavoitteena on tukea päivähoidossa olevien lasten koteja näiden kasvatustehtävissä. Päivähoitopaikat yhdessä kotien kanssa edistävät lasten persoonallisuuden tasapainoista kehitystä. Kasvatuskumppanuus on hyvin tärkeä. Perheet tarvitsevat tukea kasvatukselle ja ammattilaiset tukea

päivähoidon ja muun varhaiskasvatuksen toteuttamiseen. Kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan sitä, että päivähoidon ammattilaiset ja vanhemmat sitoutuvat tietoisesti lasten kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseen. Kasvatuskumppanuuden onnistuminen edellyttää molemminpuolista kunnioitusta, vastavuoroisuutta ja tasa-arvoa. Kasvatuskumppanuudessa on kysymys vanhempien ja ammattilaisten asenteesta yhteiseen kasvatustehtävään. Heidän on sovittava, miten tätä tehtävää käytännössä toteutetaan. Kumppanuuden yhtenä tärkeänä tavoitteena onkin huomata lapsen kehityksen, kasvun ja oppimisen alueella tuen tarve mahdollisimman varhain. Tarkoituksena on puuttua vaikeuksiin yhteistyössä ennen kuin ne ovat liian suuria. (Vilen ym. 2008, 111–112.)

Varhaiskasvatussuunnitelmassa korostuu lapsen hyvinvointi. YK:n lapsen oikeuksien julistuksen mukaan lapsen hyvinvointia edistetään ja varmistetaan luomalla lapselle ympäristö ja maailma, jossa hän saa mahdollisimman hyvät lähtökohdat elämälleen. Lapsen oikeuksien sopimuksessa sanotaan, että lapselle tulee antaa mahdollisuudet kehittää yksilöllisiä kykyjään ja valmiuksiaan turvallisessa ympäristössä, jossa häntä tuetaan. Lapsen oikeuksien sopimus toimiikin Valtakunnallisen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvopohjana. Varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteena on lisätä kasvatushenkilöstön ammatillista tietoisuutta sekä vanhempien osallisuutta varhaiskasvatuspalveluissa. (Kaskela & Kronqvist 2007 10.) Tärkeintä varhaiskasvatussuunnitelmassa on kokonaisvaltainen kerronta lapsesta ja hänen yksilöllisyydestään, persoonallisuudestaan, taidoistaan sekä valmiuksistaan (Kaskela & Kronqvist 2007, 34).

Jokaiselle lapselle tehdään päiväkodissa joka vuosi oma varhaiskasvatussuunnitelma. Siinä huomioidaan lapsen yksilöllinen kehitys ja yhteistyössä vanhempien kanssa laaditaan sitä tukeva suunnitelma, joka huomioi lapsen erityistarpeet ja joustaa tilanteen mukaan. Parhaimmillaan suunnitelmassa kuvataan lasta yksilöllisesti ja se kokoaa yhteen lapsen

hyvinvoinnissa merkittävänä pidettävät kasvatukselliset periaatteet. (Kaskela & Kronqvist 2007, 11–14.).

Varhaiskasvatussuunnitelmaa strukturoi lomake, jonka mukaan suunnitelma tehdään. Se toimii keskustelun ohjenuorana ja muodostaa kasvatussuunnitelma-asiakirjan. Vanhemmat voivat täyttää suunnitelmaa ennakkoon ennen keskustelua. Lomake kattaa muun muassa lapsen luonteenpiirteisiin ja mieltymyksiin, hoito- ja kasvatuskäytäntöihin sekä lapselle tärkeisiin henkilöihin liittyviä asioita. Lomakkeessa keskitytään myös lapsen erilaisiin taitoihin ja niiden kehitykseen. Myös lapsen omia mielipiteitä ja kokemuksia kirjataan. (Alasuutari 2010, 30–31.)

Varhaiskasvatussuunnitelma on lapsuutta arvostava, lasta kannatteleva ja positiivinen kertomus lapsen ainutlaatuisuudesta. Siinä ei ole tarkoitus arvostella lasta vertaamalla häntä tiettyyn normiin. Jos lapsella on erityisen tuen tarpeita, ne kirjataan suunnitelmaan toiminnan kuvaamiseen keskittyen, ei diagnoosikeskeisesti. Kirjataan, miten kyseinen asia haittaa lasta ja mitkä ovat lapsen tukemiseksi käytettävät keinot. Tukitoimien toimivuutta ja lapsen edistystä arvioidaan ainakin kaksi kertaa toimintavuoden aikana. (Kaskela & Kronqvist 2007, 11–14.) Lapsen varhaiskasvatuksen suunnitelman tavoitteena on ohjata ja kehittää kasvattajien pedagogista työtä ja ammatillisuutta sekä tukea huoltajia kasvatustehtävässä. Lapsen suunnitelmat ovat lapsuutta arvostavia ja lasta kannattelevia positiivisia työvälineitä, joissa lapsi, huoltajat ja kasvattajayhteisö yhteistyössä tukevat lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. (Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma 2012. Huoltajat kasvatuskumppaneina, 7.)

2.4 Yksilöllisyyden huomioiminen päiväkodin arjessa

Nykypäivänä yhteiskunnan virallinen verkosto, kuten päiväkotit, merkitsee vanhemmuuden kyvyn kannalta enemmän kuin esimerkiksi isovanhemmat.

Lapsiperheet turvautuvat yhä suuremmassa määrin yhteiskuntaan ensisijaisena tukirakenteena. Siksi yhteiskunnan tarjoaman tuen laadun merkitys kasvaa huomattavasti. Suurin perheen ulkopuolelta tuleva vaikutus lasten kehitykseen ja psyykkiseen terveyteen on ympäristöllä, jossa lapset ovat ilman vanhempiaan eli päiväkodilla ja koululla. (Broberg ym. 2005, 80–81.)

Varhaiskasvatussuunnitelman ohjeistuksen mukaan lapsen ryhmässä toteutuva kasvatustapa perustuu hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa. Tanskalainen tutkija Jan Kampmann on tutkinut varhaiskasvatuksen yksilöllistymisen kehityssuuntaa. Hän on jakanut varhaiskasvatuksen kehityksen 70-luvulta nykypäivään kahteen vaiheeseen. Ensimmäisen institutionalisoimisen vaihe sijoittuu 70-luvulle ja osin myös 80-luvulle. Tällöin lapsen yksilöllisyys ei ollut keskeinen pohdinnan aihe, vaan lapsi nähtiin lähinnä passiivisena virikkeiden vastaanottajana, jonka tarpeet aikuinen tuntee. Toisen institutionalisoimisen myötä lapsi nähtiin yksilöllisemmin tunteineen, ajatuksineen ja kiinnostuksineen. Yksilöllisyys asetettiin kasvatuksen lähtökohdaksi. Alettiin puhua lapsilähtöisyydestä ja lasten kuulemisesta. Jokapäiväisessä pedagogiikassa painottui aiemman aikuis- ja teorialähtöisen kasvatuksen sijaan lapsen itsereflektoinnin ja -arvioinnin kehittäminen. Varhaiskasvatussuunnitelman avulla voidaan toteuttaa lapsilähtöistä kasvatusta sekä painottaa päivähoiton kasvatuksellisesti opetuksellista tehtävää. (Alasuutari 2010, 17–19.)

Jokaisen päivähoitossa olevan lapsen tulisi saada kokea, että hänellä on oma paikka ja tila ryhmässä. Lapsen näkökulma tulisi mahdollistaa hänen itse tuottaman kulttuurin ja osallisuuden kautta. Lapsi tuntee tulevansa kuulluksi, kun hänen työtään, tekemisiään, ajatuksiaan ja olemistaan arvostetaan. (Kaskela & Kronqvist 2007, 19.)

Varhaiskasvatuksen ammattihenkilöstön asiantuntemus perustuu varhaislapsuuden kasvun, kehityksen ja oppimisen tuntemukseen yleisesti. Koulutettu henkilöstö on oppimistoiminnan järjestämisen ja sen sisällöllisen hallinnan asiantuntija. Lapsen perheellä sen sijaan on yksilökohtaista asiantuntemusta lapsesta. Koska lapsi on perheessä luonnollisessa lapsi-

vanhempi suhteessa, vanhemmat tuntevat lapsen luonteen, elämänselämän historian sekä arjen kulttuurin parhaiten. Lapsi on jo sosialisoitunut osaksi kasvatuskäytänteitä, jotka kotona ovat olleet käytössä. Siten yksittäiselle lapselle soveltuvien kasvatuskäytäntöjen ja menetelmien parhaita asiantuntijoita ovat usein vanhemmat. Vanhempien, mutta erityisesti lapsen itsensä asiantuntemus on yksilöspesifiä. Yksilöspesifi asiantuntemus tulee perheen mukana päivähoitopaikkaan, kun lapsi aloittaa päivähoiton. Lapsen mielipiteet tulisikin ottaa mahdollisimman hyvin huomioon päivähoitotoiminnan suunnittelussa. Lapsen ikä ja edellytykset on tietysti otettava huomioon. Lasta havainnoidaan ja kuunnellaan ja hän saa välittömästi osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon. Kasvatuksen lapsilähtöinen ajattelutapa tarkoittaa sitä, että lapsi ja hänen näkemyksensä välittyvät suunnitteluun sekä vanhempien että henkilökunnan asiantuntemuksen kautta. (Hujala, Puroila, Parrila-Haapakoski ym. 1998, 70, 71.)

Kiusaamista ehkäistään yhdessäolon taitoja edistävällä menetelmällä, kuten tapa- ja moraalikasvatuksella, sosiaalisten taitojen harjoittelulla, toisten huomioon ottamisella ja kaveritaitojen vahvistamisella. Kasvatuksessa ja opetuksessa olisi erityisesti kiinnitettävä huomiota ryhmän yhteenkuuluvuuden vahvistamiseen ja ryhmäytymiseen myös pienten lasten kohdalla. Kaikki myönteiset kokemukset, kuten ryhmään kuuluminen, kaverisuhteet ja sosiaalisten taitojen opettaminen varhaiskasvatuksessa, vahvistavat lapsen mielenterveyden suojatekijöitä ja tukevat mielen hyvinvointia. (Marjamäki, Kosonen, Törrönen & Hannukkala 2015, 66.) Jo pienetkin lapset tunnistavat kuka ryhmässä määrää, rikkoo tai häiritsee muiden leikkejä ja kiusaa toisia. Lapset myös erottavat ryhmästä ne, joilla ei ole kavereita. Näiden merkkien perusteella lapset hakeutuvat tietynlaisten leikkiverien seuraan. Päiväkodissa kiusaamista tapahtuu eniten vapaan leikin aikana, varsinkin silloin, kun lapset saavat itse päättää, mitä he leikkivät ja missä. Kiusaamista esiintyy myös siirtymätilanteissa ja aamupiirin aikana, vaikka aikuinen on läsnä. (Kirves & Stoor-Grenner 2010, 4–7.)

Tapa, jolla aikuinen kohtaa lapsen ja vastaa hänen tarpeisiinsa, herättää aina erilaisia tunteita, kuten mielihyvää, turvallisuutta tai pelkoa. Lapsen

perusturvallisuus kehittyy jokapäiväisissä tilanteissa lapsen saadessa aikuisilta hyväksyntää ja läheisyyttä. Lapselle on tärkeää, että hän on tärkeä ainakin jollekin ryhmän aikuiselle. Varsinkaan pieni lapsi ei pysty vielä sisäistämään montaa aikuista turvallisuutensa lähteeksi. Pienen lapsen psyyke tarvitsee kokoajan aikuisen läsnäoloa selvittääkseen päivähoitopäivästä. Kollektiivinen vastuu ei toimi päiväkodissa, koska vaarana on se, että osa lapsista jää aina vähemmälle huomiolle. Omahoitaja-mallin ansiosta pienellä lapsella on aina yksi turvallinen ja luotettava aikuinen, johon hän voi kiintyä ja rauhassa tutkia ympäristöään. (Mikkola & Nivalainen 2009, 20–21.)

Lapsi tarvitsee paljon kannustusta ja rohkaisua uusia asioita opitellessaan. Aikuisella tulisi olla riittävä herkkyys tunnistaa lapsen tunnetiloja. Ilman tätä herkkyyttä aikuinen ei voi ymmärtää lapsen aloitteita, mielenkiinnon kohteita ja toivomuksia. Aikuisen tulisi tunnistaa esimerkiksi lapsen pelkotiloja, mikä voi olla joskus vaikeaa. Lapsen pahan olon ymmärtäminen auttaa lasta kohtaamaan ja sietämään tunteita, jotka muuten voivat vaarantaa lapsen hyvinvointia. Jos päiväkodeissa keskityttäisiin toimintasuunnitelmien sijaan vuorovaikutuksen suunnitteluun, voitaisiin lapselle tarjota paremmin yksilöllistä huomiota ja kohtaamisia sekä ymmärtää lapsen aloitteita. Pienryhmätoiminnan avulla puolestaan lapsi pystyy varmistamaan aikuisen huomion ja vuorovaikutuksen positiivisella tavalla. (Mikkola & Nivalainen 2009, 21–22.)

Toimiva arki on päiväkodissa ensiarvoisen tärkeää. Omatoimisuus, kiireettömyys, perushoidon arvostaminen, tarinat, sylihetket sekä lepo sisältävät arvokkaita rutiineja, joista aikuisen tulisi olla tietoinen. Säännöllisyys, hyväksyntä, luottamus ja kertaus auttavat lasta sisäistämään nämä asiat osaksi omaa toimintaansa sekä persoonaansa. Henkilökunnan pysyvyys olisi tärkeää, sillä se mahdollistaa vanhempien päivittäisen kohtaamisen, lapsen tuntemisen sekä yksilöllisen huomioimisen. (Reunamo 2007, 110.)

Hyvä varhaiskasvatus lähtee liikkeelle lapsen tuntemisesta. On tärkeää tietää, mitkä ovat lapsen kehitysvaiheet missäkin iässä. Sen lisäksi on tunnettava jokainen lapsi yksilönä käytännön työssä. Lapseen voi tutustua vain huolehtimalla hänestä. Se tarkoittaa todellisen vuorovaikutusvastuun

kantamista. Näin kasvattaja voi löytää tien lapsen maailmaan ja ymmärtää häntä. Aikuinen ilmaisee huolenpitoaan elein, ilmein, puheen, vaikenemisen ja liikkeiden avulla. Pedagoginen pätevyys pitää sisällään lapsen auttamisen ja kasvuprosessin tukemisen. (Kalliala 2012, 187.)

Leikkiminen tukee lapsen kehitystä ja mielenterveyttä kokonaisvaltaisesti, koska kasvavalle lapselle leikki on arvo itsessään. Leikit antavat lapsille taitoja ja kokemuksia, jotka vahvistavat heidän itsetuntoaan, minäkuvaansa ja tunnetaitojaan. Leikin avulla lapsi oppii joustavaa ajattelua, luovuutta ja omaa ideointia. Lapset saavat omista leikeistään tärkeitä onnistumisen ja osaamisen kokemuksia. (Marjamäki ym. 2015, 16.) Leikki on yksi varhaiskasvatuksen omaleimaisuutta rakentavista tekijöistä. Lapsen varhaisvuosina leikillä on suurin merkitys. Leikin asema on varhaiskasvatuksessa keskeinen. Kun leikki otetaan vakavasti varhaiskasvatuksessa, se vaatii aikuisilta paljon. Leikkiä on lähestyttävä monista näkökulmista. Lasten omaan leikkikulttuuriin tutustuminen lisää aikuisen ymmärrystä lapsille tärkeitä asioita kohtaan. (Kalliala 2012, 204–205.) Leikki on erityinen aikuisen ja lapsen kommunikaatiomuoto. Sitä ei voi tehdä puolinaisesti puhumalla samalla matkapuhelimeen. Aikuisen on oltava täysin mukana yhteisessä toiminnassa ja seurata herkästi lapsen erilaista reagoitua. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 72.)

Päivähoidossa aikuiset voivat välittää lapsille tukea ja turvaa muun muassa hyväksyvällä kosketuksella, läheisyydellä ja arvostamalla lasten ajatuksia. Lapset tarvitsevat ympärilleen aikuisia, jotka pystyvät ymmärtämään heitä ja keskustelemaan heidän kanssaan ja, joilla on myös aikaa vastata heidän kysymyksiinsä. (Marjamäki ym. 2015, 29.) Lepo ja riittävä uni ovat hyvinvoinnin ja kehityksen kannalta olennaisia asioita, jotka kulkevat mukana lapsen päivittäisessä rytmisessä. Levänneet aivot, mieli ja keho mahdollistavat sen, että lapsen oppiminen ja keskittymiskyky paranevat ja siten he jaksavat peuhata ja olla iloisia ja toimeliaita. Lyhytkin lepo ja rauhoittuminen suovat lapsille tilaisuuden vapautua sosiaalisesta kuormasta, melusta tai mahdollisesta kiireestä. (Marjamäki ym. 2015, 97.)

Lapsen mielenterveyttä rakentaa, se että hän saa tuntea olevansa rakastettu ja hyväksyty. Lapsille on erityisen tärkeää saada kuulluksi ja kohdatuksi tulemisen kokemuksia. Aikuisen tuen ja kannustuksen avulla lapsi oppii arvostamaan ja rakastamaan itseään ja kunnioittamaan toisia ihmisiä. Lapsen oikeuksiin kuuluu tunne siitä, että heitä rakastetaan ja heistä pidetään huolta ja, että heillä on turvallinen olo. Päiväkodin lasten lähellä olevien aikuisten ajatukset ja muut teot vaikuttavat myös lapsen minäkuvaan ja elämänrohkeuteen. (Marjamäki ym. 2015, 16–17) Kun lasta kuunnellaan ja hänen tunteensa otetaan huomioon ja annetaan turvaa ja lohdutusta, lapselle välttyy kokemus siitä, että aikuiset hyväksyvät ja ymmärtävät häntä ja hänen tunteitaan. Kokiessaan rakkautta lapsi tuntee itsensä merkitykselliseksi ja arvokkaaksi, koska jokaisella lapsella on oikeus olla keskeneräinen ja elämää opetteleva ihminen. (Marjamäki ym. 2015, 37.)

2.5 Menetelmiä yksilöllisen hoidon toteutumiseksi

Varhaiskasvatussuunnitelman lisäksi hyviä menetelmiä yksilöllisen hoidon toteutumiseksi päiväkodeissa ovat pienryhmätoiminta ja omahoitajuus. Päiväkodeissa on siirrytty yhä enemmän koko ryhmän kanssa toimimisesta pienryhmätoimintaan. Pienryhmätoimintaa on usein yhtenä tai useampana päivänä viikossa aamupäivisin. Lapsiryhmä voi olla joko aina sama tai muuttua sen mukaan, miten aikuiset katsovat toiminnan palvelevan lapsen kehitystä. (Polamo 2010, 13.) Pienryhmätoiminnasta on paljon hyviä kokemuksia. Aika ja energia ei kulu paikan etsimiseen. Suurryhmädynamiikka, jossa esimerkiksi hiljaiset ovat yhä hiljaisempia, poistuu, kun lapsilla on mahdollisuus kohdata toisensa sekä aikuiset kasvotusten. Vuorovaikutussuhteiden määrä vähenee pienryhmätoiminnan ansiosta jopa 90 prosenttia. Toiminta pienryhmissä on yleensä innostavaa. Lasten omat ajatukset ja aloitteet huomioidaan paremmin pienessä ryhmässä ja lapsen yksilöllinen huomiointi mahdollistuu. (Polamo 2010, 17–18.)

Mitä pienemmässä ryhmässä lapsi saa olla, sitä helpompi hänen on hallita omaa toimintaansa, tulla näkyväksi yksilönä ja olla oma itsensä. Pienessä

ryhmässä aikuinen voi havainnoida lapsia helpommin ja lapsella on mahdollisuus toimia aikuisen tukemana. Suuressa ryhmässä informaation määrä ylittää lapsen kapasiteetin ja ryhmä uhkaa hänen minuuttaan, kun hän ei saa huomiota tarpeeksi. Dialogille ei ole tilaa eikä puheaikaa riitä kaikille. Suuryhmä herättää lapsessa ahdistusta, pelkoa, kiukkuisuutta ja levottomuutta. Suuressa ryhmässä on myös vaikea erottaa, johtuuko jokin ilmiö ryhmän vai yksilön problematiikasta. (Mikkola & Nivalainen 2009, 32-33.)

Omahoitajatoiminta on päiväkodeissa harvemmin käytössä kuin pienryhmätoiminta. Omahoitaja on lapsiryhmänsä kanssa suuren osan päivää. Tavoitteena on rakentaa lapseen luottavainen ja hyvä suhde sekä tukea lapsen ja vanhemman välistä kiinnittymistä. Lapsen kanssa käydään läpi ikävän tunteita ja voidaan katsella vaikka valokuvia vanhemmista. Omahoitaja suunnittelee päivän kulun omien lasten näkökulmasta niin, että se vastaa heidän tarpeitaan. Omahoitaja hoitaa keskeiset keskustelut vanhempien ja yhteistyökumppaneiden kanssa sekä kertoo olennaiset asiat muulle tiimille. Tutkimustulokset omahoitajatyöstä ovat olleet lähes yksinomaan positiivisia. Sitä ei kuitenkaan käytetä kaikissa päiväkodeissa. Syynä voi olla muun muassa ajankäyttö. Omahoitajatyössä lasten kanssa ollaan paljon enemmän kuin perinteisessä tiimityössä. Moni saattaa vierastaa tätä, koska he tuntevat pääsevänsä helpommalla ja vähemmällä vastuun kantamisella tiimityöskentelyn avulla. (Polamo 2010, 35–37.)

Omahoitajatoiminnan avulla lapsi voi sisäistää yhden aikuisen kunnolla ja luottaa siihen, että tämä pitää hänestä huolta ja välittää. Omahoitaja auttaa lasta liittymään osaksi pienryhmää ja sitä kautta myöhemmin osaksi suurempaa ryhmää. Omahoitaja voi myös huolehtia kasvatustilanteista vanhempien kanssa ja havainnoida sekä dokumentoida lapsen kehitystä. Omahoitaja pystyy ohjaamaan pienryhmänsä oppimisprosessia ja huolehtia siitä, että jokainen ryhmän jäsen saa tarvitsemansa yksilöllisen tuen. (Mikkola & Nivalainen 2009, 34.)

2.6 Yksilöllisen hoidon haasteita

Lapsilähtöisyydestä puhutaan paljon päiväkodeissa. Silti niissä painotetaan edelleen ensisijaisesti kasvatus- ja opetussuunnitelmia ja tietojen ja taitojen opettamista. Lapsen kokonaisvaltainen kohtaaminen ja hänen tunteidensa tunnistaminen jätetään usein yksittäisen työntekijän henkilökohtaisten taitojen ja vaistojen varaan, vaikka niiden tulisi olla itsestänselvyys päiväkodissa. (Mikkola & Nivalainen 2009, 15.)

Asiantuntijoiden mukaan Suomi on yksi Euroopan lapsikielteisimpiä maita, jos kielteisyyttä arvioidaan lapsen näkökulman huomioimisena yhteiskunnan, työelämän ja perheen ratkaisuissa. Keskustellessa esimerkiksi päiväkotiryhmien koosta painotetaan vain sitä, kuinka suuria ryhmiä lapset pystyvät sietämään. Sen sijaan tulisi kuitenkin puhua siitä, kuinka paljon esimerkiksi yksilöllistä huomiota lapsi tarvitsee ryhmässä voidakseen hyvin. Lasten hyvinvoinnin ollessa kyseessä ei tulisi ajatella, miten paljon kaltoinkohtelua he pystyvät sietämään, vaan miten paljon suojaa he tarvitsevat. (Mikkola & Nivalainen 2009, 16.)

Tutkimusten mukaan lapsen stressihormonitaso nousee päiväkodissa. Huonolaatuisessa, epäsensitiivisessä hoidossa se ei laske päivän aikana ollenkaan normaalitasolle. Stressihormonitason nousulla on vaikutusta muun muassa oppimiseen. Kiintymyssuhteiden muodostumista vältetään aikuisten taholta selvästi päiväkodeissa. Tilanteet hoidetaan mieluummin ryhmän kanssa kuin henkilökohtaista huolenpitoa antamalla. Tähän tulisi kiinnittää huomiota päiväkodin työntekijänä, sillä lapsella on biologinen tarve kiinnittyä häntä hoitavaan aikuiseen. (Polamo 2010, 23–25.) Lapsen tarve autonomiaan alkaa hyvin pienestä. Lapsi haluaa kasvaa erilliseksi ja tehdä itse omat sääntönsä. Lapsen aloitteellisuuteen tulisi vastata. Yhteiskuntamme on kuitenkin omaksunut rajoittamisen kasvatuskäytännöksi eikä lapsen autonomialle anneta aina tarpeeksi tilaa päiväkodissa. (Polamo 2010, 27.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden julkaisemisen myötä päivähoitoinstituutiosta on tullut pedagoginen instituutio, jonka yksi toimintamuoto on kasvatuksen yksilöllistäminen lapsikohtaisen suunnittelun avulla. Lapsikohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman toteuttaminen edellyttää lapsiryhmän toimintasuunnitelmien rakentumista yksilöllisten suunnitelmien varaan ja mukaan. Tämä ei kuitenkaan aina toteudu, vaan lapsen yksilöllinen huomioiminen tapahtuu lähinnä tilanteissa, joissa lapsella on erityispäivähoitolausunto. (Alasuutari 2010, 19–20.)

Lapsella on monia yksilöllisiä tarpeita, jotka kasvattajan tulisi ottaa huomioon päiväkodissa. Mikäli fysiologiset perustarpeet (ruoka, liikkuminen ja lepo) ovat huonosti tyydyttyneitä, ei korkeampia tarpeita pystytä edes ilmaisemaan. Myös turvallisuuden ja jatkuvuuden tunne kuuluvat perustarpeisiin. Päiväkodissa näiden merkitys korostuu. Lapsen tarve on tuntea aikuisen taholta empatiaa. Hoitoon jäädessään hänen tarpeensa on saada lohdutusta ikävän tunteeseen. Päiväkodin suuressa lapsiryhmässä aikuinen ei välttämättä vastaa lapsen tarpeeseen. Silloin lapsi joutuu itse lohduttamaan itseään, mikä voi vaikuttaa haitallisesti hänen psyykkiseen kehitykseensä. (Polamo 2010, 19–20.)

Varhaiskasvatuslain mukaan lapsen yksilöllisen tuen tarve on tunnistettava ja järjestettävä tarkoituksenmukaista tukea tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä (Varhaiskasvatuslaki [8.5.2015/580](#)). Lainsäädäntö ja kunnalliset linjaukset tukevat yksilöllistä, perhelähtöistä ja kontekstisidonnaista hoidon, kasvatuksen ja opetuksen suunnittelua. Käytännössä usein kukaan ei kuitenkaan ota vastuuta siitä, miten nämä toteutuvat. Helposti syytetään esimerkiksi resurssipulaa, minkä varjolla voidaan luopua uudistuksista, jotka huomioisivat lapset yksilöllisemmin heidän tarpeistaan lähtien. Lapsiin kohdistuvaa valtaa käytetään irrallaan heihin kohdistuvista arvoista ja normeista. Määrärahoja leikataan samaan aikaan kun puhutaan lapsiin panostamisen tärkeydestä. Lapsille varattu aika sekä materiaalit ovat kalliita kustannuksia, joista säästetään, vaikka niiden tärkeys tiedostetaankin. (Kallio 2002, 293.)

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

3.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet

Tutkimuskysymyksemme on, miten yksilöllinen hoito toteutuu päiväkodeissa 4–6-vuotiaiden lasten näkökulmasta. Tutkimuksemme tarkoituksena on tuoda esiin lapsen oma ääni päiväkodissa. Samalla tuomme esille sen, miten tärkeää yksilöllisen hoidon onnistuminen päiväkodissa on ja mikä merkitys sillä on lapsen hyvinvoinnin kannalta. Tutkimuksemme avulla päiväkotit voi kehittää toimintaansa niin, että yksilöllinen hoito toteutuu paremmin. Tämä oli myös yhteistyötahomme tarkoitus ja toivomus tutkimukseen osallistuessaan. Haastattelimme tutkimusta varten päiväkodin 4–6-vuotiaita lapsia.

Tavoitteena on haastattelujen avulla nostaa esiin tekijöitä, jotka ovat tärkeitä lapsille yksilöllisen hoidon onnistumisessa. Selvitämme myös, mitkä asiat yksilöllisessä hoidossa ovat päiväkodissa onnistuneet, ja missä olisi vielä kehitettävää lasten näkökulmasta. Haastattelujen avulla pyrimme saamaan näkyväksi lapsen omat yksilölliset tarpeet päiväkodissa, ja korostamaan lapsilähtöisyyden tärkeyttä. Tämä tarkoittaa käytännössä lapsen kuuntelemista, ja mielipiteiden huomioimista erilaisissa tilanteissa ja ratkaisuissa.

Tutkimusta aloittaessamme teimme tiedonhakua koulun kirjaston informaattikon kanssa, eikä aivan samanlaisia tutkimuksia löytynyt. Päivähoidon laatua on tutkittu usein vanhempien tai työntekijöiden näkökulmasta, mikä ei ole kuitenkaan sama kuin lapsen oma henkilökohtainen kokemus. Yksilöllisyydestä ja yksilöllisestä hoidosta päiväkodissa sinänsä on tehty tutkimuksia, muttei paljonkaan siitä, miten lapset itse sen kokevat.

Yli 4-vuotiaat lapset puhuvat ymmärrettäviä lauseita ja tuottavat monipuolisesti sanoja. Lauserakenteet ovat monimutkaisia ja lapsi tuottaa tarinoita ja

keskustele. (Kuuloavain 2014. Kielen ja puheen kehitys.) 4–6-vuotiaan lapsen ajattelu alkaa kehittyä, kun lapsi oppii ilmaisemaan itseään puheen avulla (Järvinen ym. 2009, 51). Haastattelimme tutkimukseen 13 lasta, jotka olivat iältään 4–6-vuotiaita. Valitsimme tämän ikäryhmän, koska yli 4-vuotiaat ovat jo kykeneviä keskustelemaan asioista ja analysoimaan niitä.

Varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan ylös joka vuosi lapsen tarpeet ja yksilölliset erot, mutta niiden huomioon ottaminen jää toisinaan vain teorian tasolle. Myös lasten ja aikuisten välisessä vuorovaikutuksessa olisi usein parantamisen varaa. Tutkimuksessamme tuodaan esille tekijöitä, jotka lapset kokevat tärkeiksi yksilöllisessä hoidossa sekä selvitetään, miten lapset itse kokevat yksilöllisen hoidon onnistuneen.

3.2 Tutkimusympäristön kuvaus

Toteutimme tutkimuksen Vantaan kaupungin päiväkodissa, jossa on sekä ympärivuorokautisia ryhmiä että päiväryhmiä. Päiväkodissa on yhteensä neljä lapsiryhmää. Tilat on suunniteltu lasten määrän mukaan sekä varustettu ikätason mukaisesti. Tilat ovat avoimia. Ikkunoita on paljon, jotta valvonta olisi mahdollisimman helppoa ja lapsilla mahdollisuus leikkiä rauhassa ilman, että aikuiset tai muut lapset keskeyttävät leikin. Jokainen huone on nimetty sen mukaan, mitä leikkejä tai pelejä sieltä löytyy. Jotta vapaa leikkiminen onnistuisi vaivattomasti, lapsille on tehty leikkitaulu. Leikkitauluun on kuvitettu kaikki leikit ja lapsi valitsee leikin niin, että siirtää oman kuvansa sen leikin kohdalle, jonka valitsee. Piha on suuri, ja se on varusteltu muun muassa kiipeilytelineillä sekä hiekkalaatikoilla.

Päiväkodin pedagogiset periaatteet ovat lapsilähtöisyys ja monikulttuurisuuden huomioiminen. Päiväkodissa painotetaan leikin kautta oppimista ja omatoimisuutta. Päiväkodin tilat on myös suunniteltu niin, että ne tukisivat

lapsen omatoimisuutta. Päiväkodissa tuetaan eri kulttuureista tulevia lapsia muun muassa kuvien käytön avulla. Päiväkodissa järjestetään yhteisiä lauluhetkiä, joissa käydään läpi eri teemoja sekä kulttuureja. Päiväkodin arvolähtökohdat ovat yhteisöllisyys, innovatiivisuus sekä kestävä kehitys.

3.3 Tutkimusmenetelmät

Tutkimuksemme on luonteeltaan kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on ilmiön ymmärtäminen ja selittäminen sekä tutkijan omien tulkintojen tekeminen ja niiden soveltaminen käytäntöön. Laadullisessa tutkimuksessa lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen. Sen kohdetta tutkitaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. (Anttila 2005, 276.)

Kun tutkimus perustuu yksinomaan haastatteluihin, tulee haastateltavat valita tarkoin. Heiltä tulisi myös kysyä samaa asiaa mielellään useampaan kertaan. Haastattelu on hyvä aloittaa niin sanotuilla verryttelykysymyksillä myönteisen ilmapiirin luomiseksi. Saatua haastattelutietoa on hyvä pyytää valaisemaan myös esimerkeillä. Haastattelu sopii tutkimusmenetelmäksi, kun ei tiedetä, millaisia vastauksia tullaan saamaan, ja kun vastaukset perustuvat yksilön omaan kokemukseen. (Grönfors 1985, 107.) Haastattelut ovat vuorovaikutustilanteita, joissa haastattelijat ja haastateltavat toimivat suhteessa toisiinsa (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 29).

Käytimme tutkimusmenetelmänä teemahaastattelua. Siinä haastateltava saa puhua vapaasti, ja haastattelu etenee tiettyjen keskeisten teemojen mukaan. Tämä tuo paremmin tutkittavan äänen kuuluviin. Teemahaastattelussa huomioidaan se, että ihmisten tulkinnat asioista ja merkitysten syntyminen vuorovaikutuksessa ovat keskeisiä. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47–48.) Teemahaastattelu sopii tutkimuksemme tiedonkeruumenetelmäksi juuri näistä syistä.

Kohdennettu haastattelu eroaa monessa suhteessa muista tutkimushaastattelu lajeista, vaikka ne tuntuvat ensisilmäyksellä samanlaisilta. Teemahaastattelulla on se etu, että se ei sido haastattelua tiettyyn leiriin, kuten kvantitatiiviseen tai kvalitatiiviseen. Teemahaastattelu ei ota kantaa haastattelukertojen määrään tai siihen, miten syvälle aiheen käsittelyssä mennään. Teemahaastattelu ottaa huomioon sen, että ihmisten asioille antamat merkitykset ovat keskeisiä. Se huomioi myös sen, että merkitykset voivat syntyä vuorovaikutuksessa. Teemahaastattelu on enemmän strukturoimatonta kuin strukturoitua haastattelua. Teemahaastattelusta puuttuu strukturoidulle lomakehaastattelulle luonteenomainen kysymysten tarkka järjestys ja muoto, mutta se ei ole myöskään täysin vapaa haastattelu. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 47–48.)

Haastattelumme teemoiksi muodostuivat viihtyvyys päiväkodissa, aikaa lapselle, tunteiden huomioiminen, oma vapaus ja päätösvalta päiväkodissa sekä pienryhmä- ja omahoitajatoiminta. Teemat ovat nousseet esiin kirjallisuuskatsauksen pohjalta, kun olemme perehtyneet siihen, mitä on lapsen yksilöllinen hoito päiväkodissa ja mitkä asiat siihen vaikuttavat. Teemojen muodostamisessa oli apuna myös oma ammattitaitomme sekä monen vuoden työkokemus päiväkotityöstä. Lisäksi olemme ottaneet huomioon lapsen haastatteluun liittyvät erityispiirteet teemoja ja kysymyksiä muotoillessamme.

3.4 Lapsen haastattelun erityispiirteitä

Tutkimushaastattelu rakennetaan pitkälti samoja keinoja käyttäen kuin muukin keskustelu. Siinä nojataan samoihin kasvokkaista vuorovaikutusta koskeviin oletuksiin kuin muussakin keskustelussa. Sekä haastattelussa että keskustelussa teemme oletuksia, osoitamme ymmärrystä ja välitämme kiinnostusta tavoilla, jotka olemme omaksuneet kielenoppimisen yhteydessä. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 22.)

Lapsille on ominaista kertoa asioista käyttäen sanallisen viestinnän lisäksi kehoaan, leluja ja muita välineitä. Ongelmana on kuitenkin näiden kommunikaatiomuotojen taltiointi. Haastattelijan ja haastateltavan käsitykset mukana olevista toimijoista ja siihen liittyvistä instituutioista vaikuttavat siihen, mitä ja miten haastateltavat puhuvat. Haastattelun suunnittelussa onkin otettava huomioon sosiaalisen kentän mahdolliset vaikutukset haastattelutilanteen kannalta. On tärkeää, että tutkija kertoo mahdollisimman ymmärrettävästi lapselle, mistä tutkimuksessa on kysymys, mikä on haastattelijan rooli suhteessa muihin osapuoliin ja miten hänen antamiaan tietoja käytetään. Tämä on tutkimuseettinen asia, joka on syytä muistaa sen lisäksi, että vanhemmilta on kysytty lupa haastatteluun. (Alasuutari 2005, 146–148.)

On otettava huomioon, että tutkija on aina oman kulttuurinsa ja koulutuksensa tuote. Hänellä on omat näkemyksensä ja tulkintansa ilmiöstä, jota hän tutkii. Hän ei voi täysin irrottautua näistä näkemyksistään haastattelutilanteessa, vaikka pyrkisi olemaan objektiivinen. (Alasuutari 2005, 149.)

Jos haastattelutilanne on opettaja-oppilas-suhteen kaltainen, voi lapsen vastaamista ohjata pyrkimys oikeiden vastausten antamiseen. Tällöin lapsen ja aikuisen valtaero muovaa haastatteluvuorovaikutusta. Jos lapsella on runsaasti ”en tiedä” tai ”en muista” –vastauksia, voi se olla merkki tällaisesta tilanteesta. Aikuinen voi vähentää valtaeron vaikutuksia määrittelemällä selkeästi oman roolinsa suhteessa tutkimuksen piiriin kuuluviin muihin aikuisiin ja takaamalla haastattelun luottamuksellisuuden. Tällaisessa roolissa aikuinen on ilman kontrollipyrkimyksiä vakavasti kiinnostunut ymmärtämään lapsen tavan nähdä asioita. (Alasuutari 2005, 153.)

Lapsen haastattelussa on tärkeää tavoittaa lapsen tapa jäsentää maailmaa ja puhua lapsen omaa kieltä. Lapsen kielen tavoittamisen lähtökohtana on, että haastattelija kuuntelee ja tunnistaa lapsen tavan puhua ja sovittaa oman puheensa siihen sopivaksi. Käytännössä tämä tarkoittaa samalla lapsen kehityksellisen tason huomioimista. (Alasuutari 2005, 154.)

Alle 4-vuotiaan lapsen kielessä on paljon sellaisia sanoja, joilla on vain hänelle ominainen merkityksensä. Pelkkä suullinen haastattelu ei tällöin ole mahdollista. Nuorempien lasten haastatteluja voi kuitenkin helpottaa esimerkiksi välineitä ja materiaaleja apuna käyttäen. Lasten haastattelut eroavatkin aikuisten haastatteluista esimerkiksi niin, että lasten haastatteluissa puhumisen lisäksi voidaan käyttää muitakin keinoja. Tietoa saadaan enemmän ei-kielellistä kautta kuin aikuisten haastatteluissa. Apuvälineenä haastattelussa voidaan käyttää muun muassa leikkiä tai piirtämistä. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 29.)

Lasta haastateltaessa kysymykset on hyvä liittää lapsen arkeen kuuluviin toimintoihin ja rutiineihin. Voidaan kysyä esimerkiksi lapsen tavallisen päivän puuhista ja lähimenneisyyden tapahtumista. Näin lapsen on helpompi vastata kysymyksiin. Lapsen voi olla vaikea vastata tunteisiin liittyviin kysymyksiin. Vastaukset voivat olla niukkoja ja hankalasti tarkennettavia. Vastaamista voi helpottaa kysymällä esimerkiksi iloisinta tai surullisinta asiaa, joka lapselle on tapahtunut. (Alasuutari 2005, 158–160.)

Lapsen haastattelu on siis kokonaisvaltaisesti vuorovaikutuksellinen tilanne, jossa sekä haastattelijä että haastateltava tuottavat haastattelun sisällön. Tutkimustilanne ja haastattelijä muovaavat lapsen ääntä, ja haastattelussa esiin tulleet kokemukset ovat lapsen ja aikuisen yhdessä tuottamaa todellisuutta. Lapsen haastattelussa oleellista on kuitenkin lapsen kielellä toimiminen ja kysymysten oikein rakentaminen lapsen kehitysvaihe ja lapseus huomioiden. (Alasuutari 2005, 162.)

Tutkimuksessamme otimme huomioon lapsen haastatteluun liittyvät ominaispiirteet. Haastattelimme lapsia muun tekemisen ohessa, koska se on lapselle luontaisempi tapa kuin istua esimerkiksi pöydän ympärillä vastatusten aikuisen kanssa. Koehaastattelussa käytimme leikkiä haastattelun ohessa, mutta havaitsimme, että se vie liikaa huomiota haastattelusta. Siksi päädyimme tekemään haastattelut värityksen tai muovailun ohessa. Pohdimme myös sitä,

miten saisimme taltioitua haastattelutilanteessa muut kuin sanalliset kommunikaatiomuodot, joita lapset käyttävät. Tämä oli yksi tutkimuksemme haasteista. Kerroimme haastateltaville mahdollisimman selkeästi, mistä haastattelussa oli kyse, mikä oli meidän roolimme haastattelijoina ja mikä oli suhteemme muihin tutkimuksen osapuoliin. Näin pyrimme vähentämään valtaeron vaikutuksia ja luomaan luottamuksellisen vuorovaikutussuhteen.

Otimme haastattelussa huomioon lasten kehityksellisen tason, ja muotoilimme kysymykset niin, että 4–6-vuotiaiden lasten on helppo ymmärtää ne. Kysymykset on muotoiltu niin, että ne eivät ole turhan laajoja, koska lasten on helpompi ymmärtää yksityiskohtaisempia kysymyksiä, jotka liittyvät heidän päivittäisiin puuhiin ja lähimenneisyyteen. Muun muassa nämä seikat huomioon ottaen pyrimme saamaan haastattelun vuorovaikutustilanteesta toimivan ja sellaisen, jossa puhuimme lasten kanssa ”samaa kieltä”. Näin meidän oli mahdollista saada lapsen oma kokemus esiin haastatteluista.

3.5 Aineiston keruu

Havainnoimme ensimmäisellä käyntikerralla ryhmien lapsia, ja teimme vasta sen jälkeen päätöksen siitä, ketkä valitsimme haastateltaviksi. Haastattelut toteutimme niin, että haastattelimme päiväkodin 4–6-vuotiaita lapsia parihaastatteluina. Haastattelimme 13 lasta. Kävimme ensin ryhmissä havainnoimassa lapsia ja jättämässä vanhemmille kirjalliset lupalomakkeet, joilla he halutessaan antoivat luvan lapsensa haastatteluun. Ilmoitimme vanhemmille myös, että nauhoitamme haastattelut. Nauhat tuhoamme, kun opinnäytetyö on valmis. Päädyimme nauhoittamiseen, jotta pystyimme luoda haastattelutilanteesta mahdollisimman luonnollisen. Muistiinpanojen kirjoittaminen haastattelutilanteessa olisi todennäköisesti tehnyt haastattelusta virallisemmän oloisen sekä vaikeuttanut haastattelun kulkua.

Ennen haastatteluja teimme koehaastattelun, jossa kokeilimme, miten lasten haastattelu onnistuisi parhaiten. Koehaastattelussa käytimme erilaista toimintaa haastattelun ohessa, ja huomioimme muun muassa haastateltavien ja haastattelijoiden välistä valta-asetelmaa. Koehaastattelun perusteella päädyimme haastattelemaan lapsia muovailemisen ja värittämisen ohella, koska se oli toimivin tapa lasten keskittymisen kannalta.

Haastattelimme kahta lasta kerralla, jotta asetelma olisi mahdollisimman tasavertainen ottaen huomioon, että myös haastattelihoita oli kaksi. Tarkoituksena oli luoda mahdollisimman luottavainen ilmapiiri haastattelutilanteeseen, jotta saisimme realistisia ja rehellisiä vastauksia lapsilta.

4–6-vuotiaat haastateltavat osasivat melko hyvin vastaila kysymyksiin haastattelutilanteissa. Toteutimme haastattelut parihaastatteluina, minkä ansiosta haastattelutilanteista saatiin rennompia ja lapset puhuivat enemmän. Yhden haastattelun jouduimme tekemään yksilöhaastatteluna, ja siitä saimmekin kaikista vähiten materiaalia. Koska haastattelihoitakin oli kaksi, yhden lapsen haastatteleminen teki tilanteesta lapselle selvästi jännittävän. Vieressä ei myöskään ollut toista lasta täydentämässä vastauksia ja käymässä vuoropuhelua, kuten muissa haastatteluissa. Lasten välisellä vuoropuhelulla olikin suuri merkitys haastatteluiden onnistumisessa. Myös yksilöllisiä eroja oli haastateltavien välillä jonkin verran. Osa lapsista osasi vastata kysymyksiin pitkillä lauseilla. Osa vastasi vain muutamalla sanalla, joskus ainoastaan yhdellä. 13 haastattelusta kertyi kuitenkin kattava aineistomateriaali, josta löytyi pääpiirteitä siitä, mikä lapsille on tärkeää päiväkodissa yksilöllisen hoidon onnistumisessa, ja miten se on toteutunut kyseisessä päiväkodissa. Haastattelut kestivät noin 30 minuuttia. Teimme haastattelut aamupäivisin ja toteutimme ne haastateltavien omissa ryhmätiloissa luodaksemme turvallisen ilmapiirin. Tutkimusaineistoa analysoidessamme etsimme vastauksista tekijöitä, joita lapset pitivät yksilöllisen hoidon kannalta tärkeinä päiväkodissa. Sen

jälkeen selvitimme tuloksia analysoidessamme, mitkä näistä asioista ovat onnistuneet päiväkodissa hyvin ja missä olisi kehitettävää.

Olemme lähettäneet aiemmin päiväkodin kaikkien 4-6-vuotiaiden lasten vanhemmille kyselylomakkeen, jonka kysymykset koskevat yksilöllisen hoidon toteutumista. Kyselyn oli aluksi tarkoitus olla osa opinnäytetyömme tutkimusmenetelmiä. Työstä olisi kuitenkin tullut liian laaja, mikäli kyselyt olisi otettu osaksi tutkimusta, ja siksi käytämme vastauksia ainoastaan haastatteluiden avulla saamiemme tulosten peilaamiseen. Saamiemme vastausten perusteella vanhemmat olivat melko tyytyväisiä päivähoiton yksilölliseen lasten kasvatukseen ja hoitoon. Eniten kiitosta sai se, että päiväkodin työntekijät kuuntelivat mielenkiinnolla lapsiin liittyviä asioita sekä kertoivat itse yksityiskohtia lapsen päivästä hakutilanteissa. Myös varhaiskasvatussuunnitelman noudattamiseen oltiin tyytyväisiä. Sen sijaan hoitajien syliin pääseminen tai muun erityishuomion saaminen lapselle päiväkotipäivän aikana ei vanhempien mukaan toteutunut yhtä hyvin. Analysoidessamme tutkimustuloksia peilasimme tutkimusaineistoa kokoajan sekä aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen että vanhempien näkökulmaan päiväkotiin tehdystä kyselystä saamiemme vastausten perusteella.

Kaiken kaikkiaan 4–6-vuotiaat lapset osasivat vastata kysymyksiin asiallisesti, johdonmukaisesti sekä kuvailevasti. Pyrimme esittämään kysymykset niin, että ne eivät olisi johdatelleet lasta. Pyysimme myös perustelemaan vastauksen etenkin silloin, jos lapsi vastasi vain yhdellä tai muutamalla sanalla. Lapset osasivat hyvin perustella mielipiteensä.

3.6 Aineiston analysointi

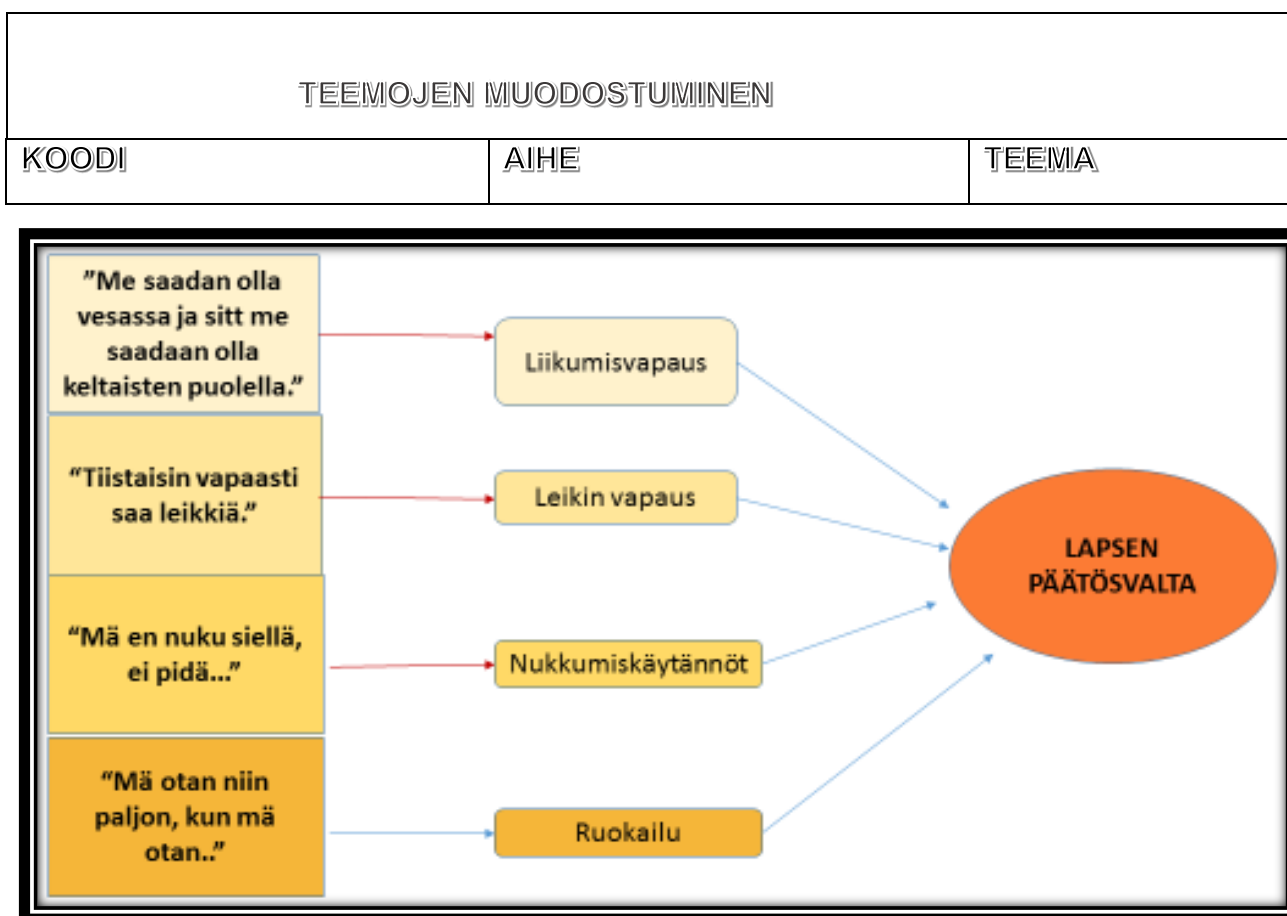
Analysoimme tutkimusaineistoa teemoittelun avulla. Teemoja eli keskeisiä aiheita muodostetaan useimmiten aineistolähtöisesti etsimällä tekstistä sen eri haastatteluja, vastauksia tai kirjoitelmia yhdistäviä seikkoja. Myös teorialähtöinen, tietyn viitekehysten tai teorian mukaisesti ohjautuva teemoittelu on mahdollista. Teemoittelu on sopiva etenemistapa esimerkiksi teemahaastatteluaineiston analysoimisessa. Teemat, joita haastateltavien kanssa on käsitelty, löytyvät yleensä kaikista haastatteluista. Siksi aineisto on litteroinnin jälkeen mahdollista järjestellä teemoittain. Teemat voivat muistuttaa aineistonkeruussa käytettyä teemahaastattelurunkoa, mutta eivät aina. Aineistosta saattaa myös löytyä uusia teemoja, koska ihmisten käsittelemät aiheet eivät välttämättä ole samassa järjestyksessä tai jäsennetty samalla tavalla kuin tutkijan. Litteroitua tekstiä täytyykin tarkastella ennakkoluulottomasti. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Teemoja voidaan muodostaa joko koodauksen tai kvantifioinnin avulla. Taulukoinnin avulla voidaan havainnoida sitä, mitkä ovat keskeisiä seikkoja aineistossa, ja etsiä näille yhdistäviä nimittäjiä, teemoja. Myös tyyppikertomuksia voidaan käyttää teemoittelussa. Tällöin tyypillisiä elementtejä sisältävien tyyppien sisältöä eritellään tarkemmin teemojen kautta. Kun aineistoa teemoitellaan, kunkin teeman alle kootaan esimerkiksi kustakin haastattelusta ne kohdat, joissa puhutaan kyseisestä teemasta. Teemoittelua on helppo tehdä tekstinkäsittelyn avulla ”leikkaa-liimaa” –toiminnolla. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

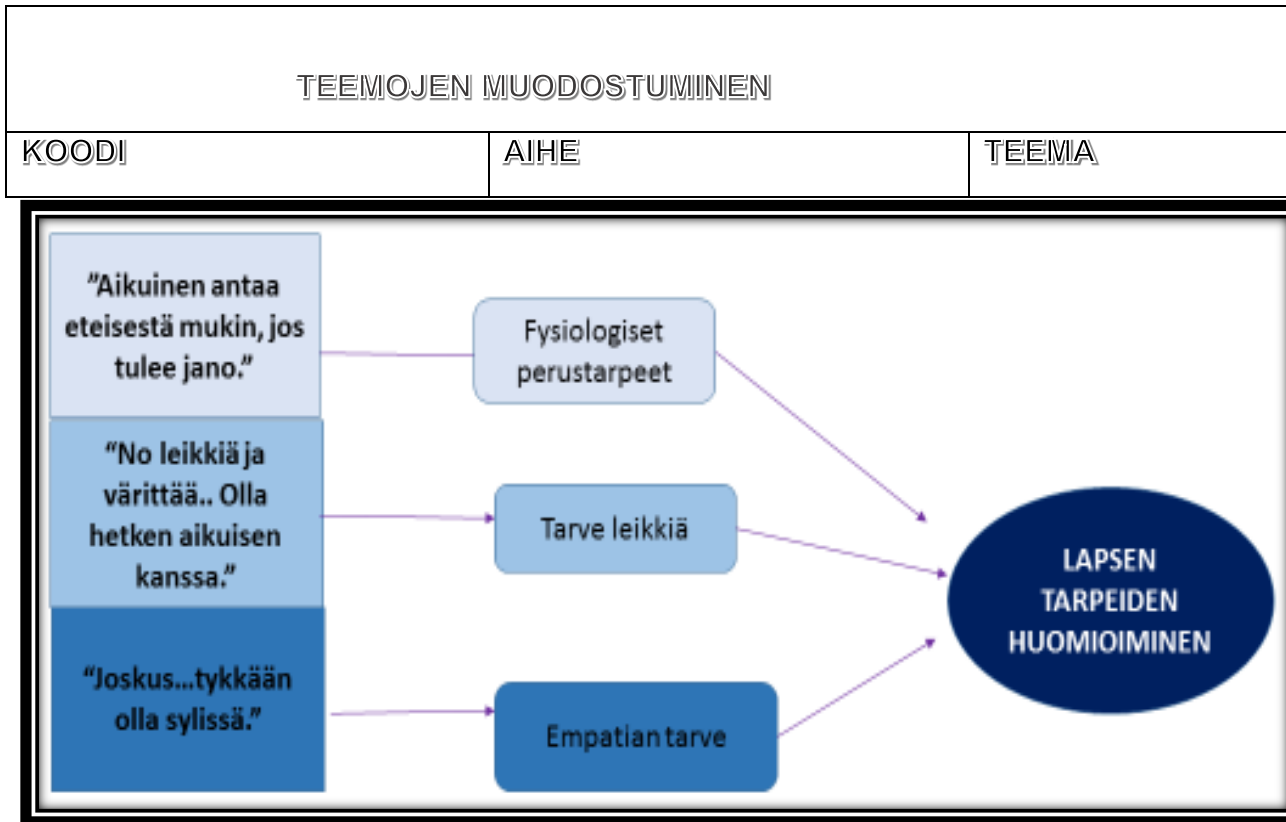
Koodauksella tarkoitetaan merkkejä tai muilla keinoin aineistoon tehtyjä jäsenteleviä merkintöjä ja luokitteluja, kuten vaikkapa alleviivauksia eri värein. Koodaaminen helpottaa aineiston käsittelyä. Koodaamisessa merkitään samoin koodein tekstikohdat, joissa puhutaan samoista tai samankaltaisista asioista. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Analysoimme aineistoa teemoittelun avulla. Muodostimme teemat aineistolähtöisesti eli etsimällä litteroiduista haastatteluista niitä yhdistäviä seikkoja. Teemat muistuttavat aineistonkeruussa käytettyä teemahaastattelurunkoa, mutta ovat muokkautuneet kuitenkin hieman erilaisiksi sen mukaan, mitä asioita haastateltavat toivat itse haastatteluissa esille. Tutkimuksemme teemoiksi muodostuivat lapsen päätösvalta, lapsen tunteiden huomioiminen, lapsen tarpeiden huomioiminen sekä lapsen ja aikuisen välinen vuorovaikutus.

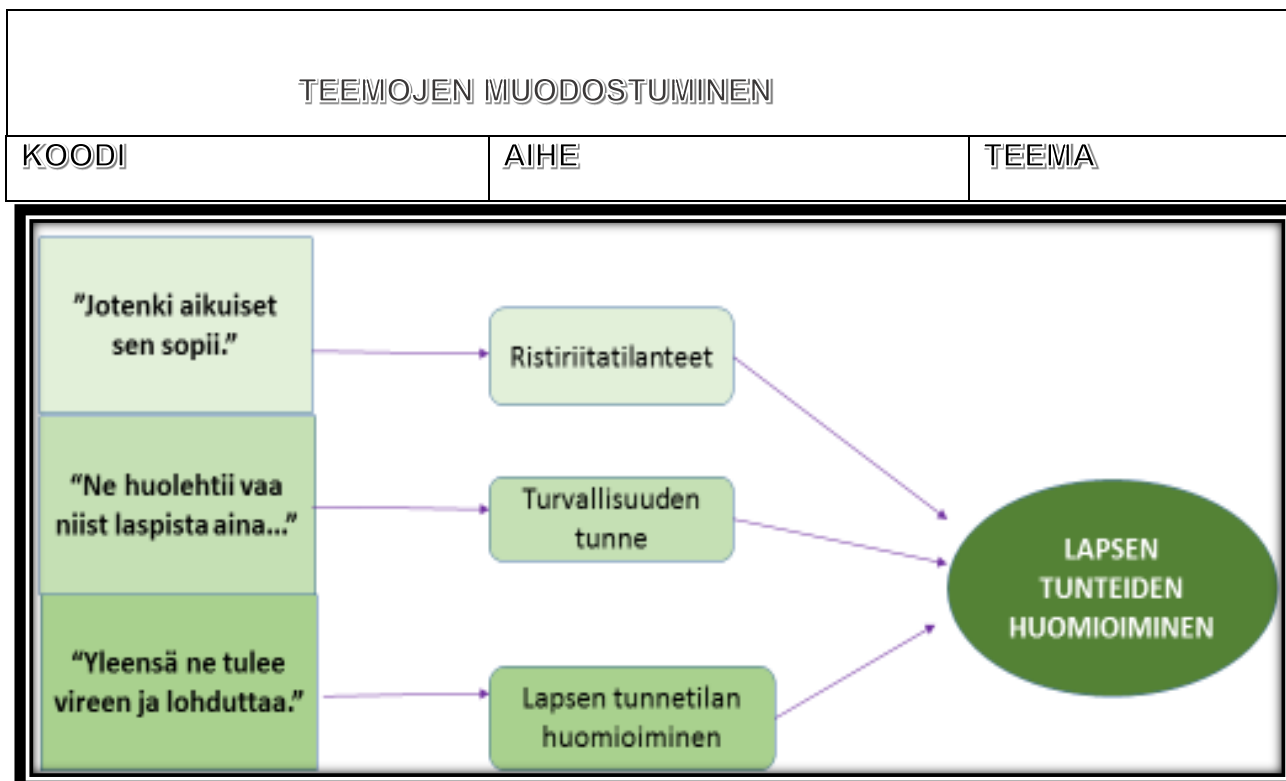
KUVIO 1. Teemojen muodostuminen: Lapsen päätösvalta.

KUVIO 2. Teemojen muodostuminen: Lapsen tarpeiden huomioiminen.

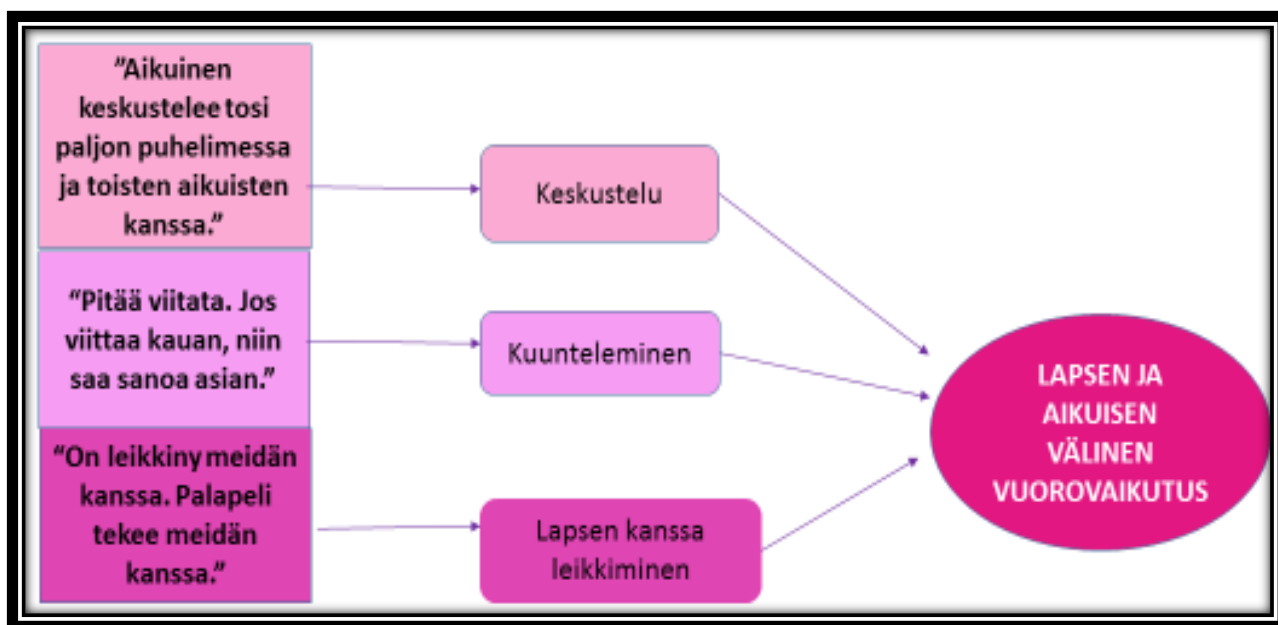

KUVIO 3. Teemojen muodostuminen: Lapsen tunteiden huomioiminen.

KUVIO 4: Teemojen muodostuminen: Lapsen ja aikuisen välinen vuorovaikutus.

TEEMOJEN MUODOSTUMINEN		
KOODI	AIHE	TEEMA

4 TUTKIMUSTULOKSET

4.1 Lapsen päätösvalta

Lapsen osallisuus päiväkodissa on tärkeä elementti yksilöllisen hoidon toteutumisessa. Lapsen osallisuuteen liittyy päätösvalta häntä itseään koskevissa asioissa sekä oma vapaus tehdä erilaisia asioita päiväkodissa. Tutkimuksemme mukaan vapaus liikkua päiväkodin tiloissa oli melko rajattua. Päiväkodissa oli myös paljon ehtoja vapaalle liikkumiselle ja tekemiselle. Lapset olivat yhtä mieltä siitä, että ”aikuisten tiloihin”, kuten kahvihuoneeseen, ei ole lapsilla asiaa. Vapaalle liikkumiselle oli luotu myös paljon ehtoja. Vapaasti ryhmän tiloissa sai liikkua esimerkiksi sillä ehdolla, että siivoaa jälkensä tai on osallistunut ensin aamupiiriin. Wc:ssä käymiseen lapset eivät pääsääntöisesti kokeneet tarvitsevansa lupaa aikuisilta. Sen sijaan janon yllättäessä juomiseen tarvittiin lasten mukaan lähes poikkeuksetta aikuiselta lupa sekä apua. Vain yksi lapsi oli sitä mieltä, että juomisen voi hoitaa itse.

”Sitte täytyy pyytää aikuiselta muki tai mennä vessaan ja ottaa suu hanan alle”.

”Aikuinen antaa eteisestä mukin, jos tulee jano.”

Ruokailussa useimmat lapsista kokivat voivansa ottaa sen verran ruokaa kuin halusivat ja saivat myös apua aikuisilta ruokalassa, jos sitä tarvitsivat. Ruokailuajat koettiin kuitenkin toisinaan liian lyhyeksi. Osa koki, että syömiseen on varattu liian vähän aikaa.

”Meillä on tietty aika. Joskus tulee kiire syödä. Mä otan niin paljon ku mä otan.”

Yksi lapsista oli sitä mieltä, että hänen pitää syödä päiväkodissa enemmän kuin hän haluaisi.

”Ei saada ite päättää. Aikuiset päättää. Kaikki syö aina saman verran. Mä haluaisin syödä vähemmän.”

Leikkimistä pidettiin ylivoimaisesti tärkeimpänä asiana päiväkodissa. Suurin osa lapsista mainitsi leikkimisen, kun kysyimme, mikä päiväkodissa on tärkeintä. Leikin sekä leikkikaverin lapset kertoivat saavansa usein itse valita. Leikki valittiin muun muassa leikkitaulun avulla. Leikkimisen vapaus oli myös kiinni siitä, mikä viikonpäivä oli kyseessä.

”Tiistaisin vapaasti saa leikkiä.”

Leikkimistä, etenkin sen kestoa, myös rajoitettiin aikuisten taholta paljon. Lapset olivat yhtä mieltä siitä, että leikin kesto on aikuisten määräämää ja leikit joudutaan yleensä jättämään kesken. Synä mainittiin muun muassa ruokailu, ulkoilu sekä kirjastoon lähteminen. Keskeneräiset leikit oli myös siivottava pois.

”Aikuiset päättää kuinka kauan leikitään. Sitte mennään ruokalaan. Leikit pitää siivota.”

Osa haastateltavista oli sitä mieltä, että ulkona saa päättää vapaammin leikistään kuin sisätiloissa.

Nukkumisesta lapset kokivat saavansa itse päättää. Lepohuoneessa luettiin yleensä satua, ja siellä piti olla hiljaa. Nukkua ei kuitenkaan tarvinnut, jos ei halunnut. Nukkumaanmeno ja lepuhuone saivat lapsilta kiitosta, ja he olivat tyytyväisiä nukkumiskäytäntöihin.

”Me kuunnellaan satua.. ja joku kerta me nukutaan ja joku kerta ei.”

”Ei mitään.. mennään nukkumaan, riisumaan ensin ja sit nukkumaan. Mä en nuku siellä, ei pidä.. siellä pitää olla nätisti ja hiljaa...”

”Ei me mennä.. me alotettiin sellanen harjottelu, että ku me mennään kouluun ni koulussahan ei oo ollenkaan.. nukuta ollenkaan ni me vaan leikitään ja sitte me mennään suoraan syömään. Ja sitte me mennään ulos.”

4.2 Lapsen tarpeiden huomioiminen

Lapsen tarpeiden tiedostaminen sekä niiden huomioiminen päiväkodin arjessa ovat lähtökohta yksilöllisen hoidon onnistumiselle. Mikäli lapsen yksilöllisiä tarpeita ei oteta huomioon, ei voida puhua yksilöllisestä hoidosta. Jotta lasten henkilökohtaiset tarpeet voidaan huomioida, on tiedettävä, mitä ne ovat kunkin lapsen kohdalla. Tämä edellyttää tutustumista lapseen ja perehtymistä hänen asioihinsa.

Kysyimme haastateltavilta, mikä päiväkodissa on heille tärkeää ja kivointa. Leikkiminen koettiin yleisesti tärkeimmäksi asiaksi päiväkodissa. Yksi lapsi kuitenkin koki, ettei ainakaan leikkiminen ole tärkeintä päiväkodissa, koska hän ”inhoa leikkimistä”. Värittäminen ja piirtäminen olivat erityisesti tyttöjen mieleen. Esikoulutehtävien tekeminen sekä ulkoilu mainittiin myös useasti kivojen asioiden joukossa.

”No leikkiä ja värittää.. no olla aikuisen kanssa hetken rauhassa..”

Tärkeäksi asiaksi nousi myös se, ettei toista saa lyödä. Kaikenlainen kiusaaminen, taistelemine sekä syrjimine koettiin ikävinä asioina, mutta niitä kerrottiin silti tapahtuvan päiväkodissa.

"Ei tykätä taistella. Mä meen kertoo aikuisille, jos taistellaan."

Myös omien jälkien siivoaminen ja aikuisten komentelu koettiin ikävinä. Sen sijaan aikuisen läsnäolo koettiin tärkeänä ja hyvänä asiana.

"Mä en pidä yhtään kotileikkien siivoamisesta. Haluisin et siellä ois sellanen kone, joka siivois meidän puolesta."

"Päiväkoti on hyvä. Tykkään leikkiä täällä."

"Päiväkodissa on hauskaa aina aina aina. Paitsi ei ihan aina."

Fysiologiset tarpeet kuuluvat ihmisen perustarpeisiin. Kaikki lapset tarvitsevat ruokaa, juomaa ja lepoa. Lasten täytyy myös päästä käymään wc:ssä silloin, kun siihen on tarvetta. Haastattelujen perusteella fysiologiset tarpeet tulivat melko hyvin tyydytyiksi päiväkodissa. Lapset pääsivät melkein aina omatoimisesti käymään wc:ssä. Eräs lapsi oli kuitenkin sitä mieltä, ettei wc:ssä käyminen onnistu.

"Ei, ku mä en uskalla. Sit mä odotan vaan mun koko päiväkotipäivän, et isi tulee hakemaan."

Fysiologisten tarpeiden lisäksi lapsella on tarve empatiaan ja kiinnittymiseen häntä hoitavaan aikuiseen. Lähes kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että aikuisen sylissä on kiva olla päiväkodissa. Noin puolet heistä kertoi aikuisten ottavan heitä syliin sekä osoittavan muuta empatiaa heitä kohtaan. Merkitystä oli myös sillä, kuka päiväkodin aikuinen oli kyseessä. Lasten mukaan osa aikuisista otti helpommin syliin kuin toiset. Noin puolet oli sitä mieltä, että syliin ei pääse ollenkaan tai pääsee vain harvoin.

"Ei ainakaan mua (ota syliin), ku mä oon niin iso."

Vanhemmille tekemämme kysely tuki tätä tutkimustulosta, sillä vain noin puolet lapsista oli vanhempien mukaan kotona joskus kertonut pääsevänsä aikuisen syliin tai saaneensa muuta erityishuomiota aikuisilta päiväkotipäivän aikana.

Pieni osa lapsista osasi nimetä oman hoitajansa pienryhmässään. Päiväkodin kaikissa ryhmissä on käytössä pienryhmät, mutta silti suurella osalla oli vaikeuksia hahmottaa, mihin pienryhmään he kuuluivat vai kuuluivatko mihinkään. Tutkimuksemme mukaan moni lapsista piti enemmän koko ryhmän kanssa olemisesta kuin pelkän pienryhmän kanssa. Syinä mainittiin muuan muassa se, että isossa ryhmässä on enemmän kavereita, tai paras kaveri oli eri pienryhmässä.

”Isossa ryhmässä on kivempaa. Koska jos on iso ryhmä, on kavereita, sitte me voidaan leikkiä kunnolla.”

”Kivempaa että kaikki on paikalla.”

Pienryhmän hyvinä puolina mainittiin käänteisesti se, että siellä on vähemmän lapsia. Osa lapsista siis viihtyy isossa ryhmässä, osa pienemmässä.

”Pienryhmässä on kivempaa, kun on vähemmän lapsia.”

”Ehkä pelkät junat, että siel on vähemmän lapsia.”

Turvallisuuden tunne päiväkodissa koettiin eri tavoin. Ristiriitatilanteita lasten välillä tuli ajoittain melkein kaikkien haastateltavien mielestä. Aikuiset huomasivat tilanteet hyvin ja puuttuivat niihin lähes aina, mutta ne selvitettiin usein melko pintapuolisesti. Moni lapsi mainitsi aikuisten ratkaisevan ristiriitatilanteet pelkästään anteeksipyyntöä avulla. Lapset kuitenkin kokivat, ettei pelkkä anteeksipyyntö aina ole riittävä ratkaisu ristiriitojen sopimiseen.

”No jos joku kiusaa, aikuinen sanoo: pyydä nytte anteeks. Ei tuu parempi mieli.. koska se tulee sit taas kiusaa, kun (nimi) tekee aina niin.. ei sillä oo mitään muuta..”

”No ne menee sanomaan lapselle sit soo soo soo, et enää tee niin tai jos teet vielä yhden kerran, niin joudut johtajan huoneeseen.. Ei ne puutu. Ne vaan sanoo: johtajan huoneeseen.”

”Mut joku kerta (nimi) lyö mua, sitten se ei satu, jos ei lyö kovasti. Jos me mennään kertoo, sitte aikuiset sanoo pyydä anteeks ja se pyys yhen kerran anteeks, ku aikuinen sano sille: pyydä anteeks.”

”Puuttuu puuttuu.. jotenki aikuiset sen sopii.”

”Se on tärkeä jos tulee verta.. jossain täällä (näyttää päätä) tai jossain kädessä, ni pitää pyytää anteeks.”

4.3 Lapsen tunteiden huomioiminen

Lapsen tunne-elämä on huomioitava, jotta lapsi kokee tulevansa kohdatuksi yksilönä päiväkodissa. Lapsi käy päivän aikana läpi erilaisia tunnetiloja, ja aikuisen tulisi huomata nämä ja olla tarvittaessa tukemassa lasta. Jos lapsella on esimerkiksi paha mieli jostakin, hän tarvitsee aikuisen lohdutusta ja tukea, jotta voi tuntea olonsa turvalliseksi päiväkodissa. Puolet haastateltavista oli sitä mieltä, että aikuiset huomaavat itse, jos lapsella on paha mieli. Moni kertoi myös aikuisen huolehtivan asiasta ja tulevan lohduttamaan tarvittaessa.

”Huomaa, koska ne huolehtii vaa niist lapsista aina. Sit ne vaa yrittää lohduttaa meitä.”

”Yleensä ne tulee viereen ja lohduttaa.. ku joku kiusaa, ne huomaa.”

Osa lapsista oli myös sitä mieltä, ettei aikuinen huomaa pahaa mieltä, ellei lapsi itse mene kertomaan aikuiselle.

”Toi oli tosi toosi helppo vastaus.. mä sanoin jo sen.. ei ne huomaa, me vaan mennään kertoo.”

Myös positiivisten tunteiden huomioiminen jakoi haastateltavien mielipiteet kahtia. Osan mielestä aikuinen huomioi hyvin myös lasten positiiviset tunnetilat. Osa oli sitä mieltä, ettei aikuinen huomioi niitä. Lapsen tunnetilan tunnistaminen joko positiiviseksi tai negatiiviseksi jakoi sekin mielipiteitä. Enemmistö oli sitä mieltä, että aikuinen tunnisti lapsen tunnetilan vain, jos lapsi meni itse keskustelemaan siitä aikuisen kanssa. Kaikki haastateltavat kokivat, että päiväkodin vakituiset aikuiset tuntevat heidät hyvin, ja tietävät myös heidän vapaa-ajan tekemisistään. Myös vanhemmat olivat kyselytutkimuksen mukaan sitä mieltä, että päiväkodin aikuiset ovat hyvin perillä lapsen luonteenpiirteistä. Sen sijaan lasten vapaa-ajan tekemisistä vanhemmat eivät uskoneet aikuisten olevan niin kiinnostuneita.

”Tuntee. Sijaiset ei tunne. Tietää (mitä teemme vapaa-ajalla).”

Eräs haastateltavista kertoi, ettei ollut joskus saanut unta seuraavana yönä, kun päiväkotipäivästä oli jäänyt niin huono mieli. Hän ei kuitenkaan enää muistanut, mikä asia häntä oli silloin vaivannut. Kehotimme ottamaan asian uudestaan esille kotona tai päiväkodissa, mikäli se vaivaisi häntä edelleen.

4.4 Lapsen ja aikuisen välinen vuorovaikutus

Päiväkodissa aikuisten aika kuluu paljon muuhunkin kuin pelkkään läsnäoloon lasten kanssa. Erilaiset palaverit sekä paperityöt vievät nykyisin suuren osan

aikuisten työajasta päiväkodissa. Tutkimuksemme avulla selvitimme, miten lapset kokevat aikuisilla olevan aikaa heitä varten.

Yli puolet haastateltavista koki, ettei aikuisilla ollut aikaa kuunnella heitä ja keskustella heidän kanssa päiväkotipäivän aikana. Keskustelu-aikaa oli myös rajattu liittämällä se esimerkiksi vain aamupiirin aikana tapahtuvaksi. Osa oli sitä mieltä, että aikuisilla on aikaa keskustella vain silloin, kun heillä itsellään on asiaa lapsille. Moni lapsi koki, että aikuiset keskustelevat vain keskenään.

"Välillä on kiire. Ne aina puhuu jostain palaverista.. ja sellaisista."

"Joo joo, aamupiirissä sitten. Joo vain aamupiirissä, mut sitä ei melkein koskaan muisteta pitää.. niin.. (Miksi?) Koska ne ei edes halua pitää aamupiiriä, ei ne kuuntele meitä.."

"Aikuinen keskustelee tosi paljon puhelimesta ja toisten aikuisten kanssa."

"On (asiaa aikuisille).. milloin (nimi) tulee ja hmmm tänään ja vai eilen.. ja milloin (nimi) tulee.. sellaista.. (naurua). Ja sitten monelta meitä tullaan hakemaan. Aikuiset ei vastaa."

Oman asian kertomiseen saattoi myös lasten mukaan tarvita luvan, mikä tapahtui esimerkiksi viittaamalla. Eräs lapsi kertoi, ettei aikuisilla ole aikaa keskustella, koska "niiden pitää huolehtia lapsista".

Osa haastateltavista puolestaan oli sitä mieltä, että aikuisilla on hyvin aikaa keskustella heidän kanssa ja kuunnella heitä. Lapset eivät osanneet kuitenkaan eritellä aiheita, joista he olivat aikuisen kanssa keskustelleet.

"On aikuisilla aikaa.. keskustellaan kaikesta."

Vanhemmat olivat kyselyn mukaan sitä mieltä, että päiväkodin aikuiset kuuntelevat mielellään heitä lasta koskevissa asioissa ja silloin, kun he kertovat lapsestaan jotakin erityistä. Tämä oli asia, jonka onnistumisesta vanhemmat olivat yksimielisimpiä. Toisaalta vanhemmat olivat sitä mieltä, etteivät päiväkodin työntekijät oma-aloitteisesti kysele paljon lapseen tai lapsen elämään liittyvistä asioista. Vanhempien mukaan he saivat siis kertoa, mitä itse kokivat tärkeäksi, mutta enempää työntekijät eivät kyselleet.

Enemmistö lapsista piti leikkimistä tärkeimpänä asiana päiväkodissa. Suurin osa yhtä lukuun ottamatta oli sitä mieltä, että aikuisen kanssa leikkiminen on kivaa, ja haluaisi aikuisen mukaan leikkiin. Kuitenkin vain kolme haastateltavaa koki tämän toteutuvan päiväkodissa. Eräs lapsi kertoi aikuisilla olevan ulkoiluaikana paremmin aikaa lasten kanssa leikkimiseen kuin sisällä.

”On leikkiny meidän kanssa.. palapeliä tekee meidän kanssa.”

”Ne sanoo, et meidän pitää leikkiä yksin kaverin kanssa.”

”Ei (leiki meidän kanssa). Me leikitään kavereiden kaa.”

Kymmenen haastateltavaa koki, etteivät aikuiset osallistu lasten leikkeihin päiväkodissa. Moni lapsi mainitsi myös sen, että kotona vanhemmat leikkivät heidän kanssa. Eräs tyttö harmitteli sitä, ettei isää voi ottaa päiväkotiin mukaan leikkimään. Lapset eivät mieltäneet aikuisten leikkimistä oikeana työnä, vaan se erotettiin selkeästi muusta työstä.

”Eii.. ei kukaan.. ei.. ne tekee kaikenlaisia töitä.”

”Joku kerta ne leikkii, ja joku kerta niillä on työtä.”

4-6-vuotiaat lapset ovat jo melko omatoimisia, mutta tarvitsevat silti apua joissakin asioissa. Haastateltavat osasivat hyvin eritellä, missä asioissa he apua tarvitsivat. Lapset olivat yhtä mieltä siitä, että he saavat aikuisilta apua aina sitä tarvitessaan. Ainoastaan yksi haastateltavista koki, ettei aina saa apua.

"Aikuiset antaa ruokalassa apua."

"Auttaa, jos mä en pysty tehä tehtäviä."

"hmmm... ei.. pitää opetella itse.. mutta välillä. Aina jos vetoketju on tiukalla niin (nimi) auttaa."

Tuonti- ja hakutilanteissa lapsia huomioitiin heidän mukaan pääasiassa vain tervehtimällä. Jos aikuisilla oli jotakin erityistä asiaa, se mentiin sanomaan vanhemmille. Suurin osa lapsista ei osannut sanoa, mitä nämä asiat olivat. Osa oli sitä mieltä, että aikuiset puhuvat keskenään siitä, miten lasten päivä on mennyt.

"Ne tulee sit puhumaan isille ja äitille, miten päivä on mennyt."

"Jotkut, jos ne näkee meidän äitin ja isän. Ne puhuu jotain niistä, jos mä oon ollu kiltti tai ei."

Lapsille tuntui kuitenkin riittävän tuonti- ja hakutilanteissa pelkkä tervehtiminen, ja he kokivat, että aikuiset ovat silloin huomanneet heidän saapuvan tai olevan lähdössä kotiin. Vanhemmille tehdyn kyselylomakkeen perusteella myös vanhemmat olivat tyytyväisiä lastensa tuonti- ja hakutilanteisiin. He olivat sitä mieltä, että päiväkodin aikuiset osoittavat erityistä huomiota lapselle tultaessa ja lähdetäessä, sekä kertovat myös aina jotakin yksityiskohtaista päivän aikana tapahtuneista asioista vanhemmille.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksemme osoittaa, että lasten yksilöllisten erojen huomioiminen ja yksilöllinen hoito ja kasvatusta onnistuvat vaihtelevasti päiväkodissa. Joissakin asioissa päiväkotitoimi oli onnistunut lasten mielestä oikein hyvin. Toisaalta oli myös paljon asioita, joissa olisi vielä kehitettävää. Osa yksilöllisen hoidon elementeistä taas jakoi lasten mielipiteet kahtia, jolloin osan mielestä hoito oli onnistunut, ja osan ei. Nämä erot saattavat johtua esimerkiksi siitä, että hiljaiset ja ujo lapset eivät osaa vaatia yksilöllistä hoitoa niin hyvin kuin lapset, jotka ovat rohkeita ja enemmän äänessä.

Lapset saavat leikeissä osaamisen ja onnistumisen kokemuksia ja oppivat leikin avulla joustavaa ajattelua, luovuutta ja omaa ideointia (Marjamäki ym. 2015, 16). Lapset pitivätkin leikkiä yhtenä tärkeimmistä asioista päiväkodissa. He kokivat itse saavansa päättää siitä, mitä leikkivät ja kenen kanssa. Oman ryhmän tiloissa sai lasten mukaan leikkiä melko vapaasti, mikäli siivosi leikit loppuksi.

Päiväkodin aikuiset olivat hyvin lasten käytettävissä silloin, kun he tarvitsivat apua erilaisissa tilanteissa. Lasten avuntarve oli hyvin yksilöllistä. Silti päiväkodin aikuiset huomasivat usein itse, missä lapsi tarvitsee apua. Lapsen ei siis välttämättä tarvinnut edes pyytää apua sitä saadakseen. Tämä lisää lapsen turvallisuuden tunnetta päiväkodissa.

Lapset tarvitsevat ympärilleen aikuisia, jotka ymmärtävät heitä ja keskustelevat heidän kanssaan ja vastailevat heidän kysymyksiinsä. (Marjamäki ym. 2015, 29). Päiväkodin aikuiset tunsivat hyvin lapset päiväkodissa, etenkin oman ryhmänsä lapset. Lapset kokivat, että aikuiset tietävät hyvin, millaisia he ovat luonteeltaan ja tavoiltaan sekä käyttäytymiseltään. Aikuiset olivat siis käyttäneet aikaa ja mielenkiintoa lapsen tutustumiseen, vaikka se suurissa lapsiryhmissä

vaatii paljon työntekijältä. Myös kunkin lapsen tunnetilan ja tunteiden huomioiminen onnistui päiväkodin aikuisilta melko hyvin. Moni lapsista koki, että aikuinen ottaa huomioon hänen tunteensa päivän aikana erilaisessa toiminnassa. Samat lapset kokivat myös, että aikuinen huomaa helposti, millaisella tuulella he ovat ja osaa tarvittaessa olla esimerkiksi tukena ja lohduttaa.

Ruokailu sujui myös päiväkodissa niin, että lasten yksilöllisyys otettiin huomioon. Lapset saivat pääsääntöisesti itse päättää, minkä verran syövät. Lapset saivat myös itse hakea ruokaa, mikäli osasivat. Tarvittaessa aikuinen auttoi ruokalassa, ja oli lasten ulottuvilla ja käytettävissä.

Lepo ja riittävä uni ovat lapsen hyvinvoinnin ja kehityksen kannalta olennaisia asioita. Ne auttavat keskittymiskykyyn ja oppimiseen sekä vireystilaan. (Marjamäki ym. 2015, 97.) Päiväkodin lepoaika olikin lasten mielestä positiivinen asia. Lepoaika oli suunniteltu hyvin, ja lapset saivat nukkua tai olla nukkumatta – yksilöllisten tarpeidensa mukaan. Lepoaikalla kaikkien tuli olla hiljaa, ja lapset kokivat sen hyvänä asiana. Tämä kertoo mielestämme myös siitä, että 4-6-vuotiaat lapset tarvitsevat vielä päiväunet tai ainakin rauhoittavan hetken päiväkodin meluisan ja toisinaan kiireisenkin päivän keskellä.

Lapsen tulee saada tuntee olonsa rakastetuksi ja hyväksytyksi. Päiväkodissa lasten lähellä olevien aikuisten ajatukset ja teot vaikuttavat lapsen minäkuvaan ja rohkeuteen. (Marjamäki ym. 2015, 16-17.) Osa lapsista tunsi saavansa riittävästi empatiaa aikuisten taholta. Suurin osa lapsista oli sitä mieltä, että esimerkiksi aikuisen sylissä on mukava olla. Noin puolet lapsista myös koki pääsevänsä syliin silloin, kun halusivat.

Päiväkodissa toimittiin lasten mukaan pitkälti erilaisten sääntöjen varassa. Moni lapsi myös mainitsi sen, että ulkona sai olla vapaammin kuin sisätiloissa, eikä siellä ollut niin paljon sääntöjä. Muun muassa leikkiminen ja aikuisten kanssa keskusteleminen oli lasten mukaan vapaampaa ulkona. Tämä saattoi johtua

siitä, että toimintatuokiot, jotka ovat hyvin strukturoituja, pidetään yleensä sisällä. Sisällä myös lasten liikkumista ja äänenkäyttöä sekä leikkivälineiden vaihtamista oli rajattu enemmän.

Kun lasta kuunnellaan ja hänen tunteensa otetaan huomioon ja annetaan turvaa ja lohdutusta, lapselle välttyy kokemus siitä, että aikuiset hyväksyvät ja ymmärtävät häntä ja hänen tunteitaan (Marjamäki ym. 2015, 37). Lapsen kuunteleminen päiväkodissa onnistui aikuisilta jokseenkin hyvin, mutta keskustelemisessä lapsen kanssa olisi kehitettävää. Yleisesti ottaen lapset olivat sitä mieltä, ettei aikuisilla ole tarpeeksi aikaa keskustella heidän kanssa erilaisista asioista. Keskustelu-aika oli usein myös rajattu esimerkiksi vain aamupiiriin kuuluvaksi. Aamupiirissä keskustelun aiheet ovat yleensä rajattuja, eikä lapsi voi vapaasti puhua, mistä huvittaa. Tämä on mielestämme yksi tärkeimmistä kehittämiskohteista päiväkodissa. Päiväkodin yksi tärkeimmistä tehtävistä on opettaa lapselle vuorovaikutustaitoja. Niitä opitaan nimenomaan käymällä keskusteluja aikuisten kanssa. Keskustelu aikuisten kanssa myös lisää lasten turvallisuuden tunnetta päiväkodissa, kun he voivat kertoa asioistaan ja saada niihin aikuisen näkökulmaa ja vastauksia. Keskustelemisen ei saisi myöskään rajoittua niin, että vain silloin keskustellaan, kun aikuisella on asiaa lapselle.

Päiväkodissa kiusaamista tapahtuu eniten vapaan leikin aikana, varsinkin silloin, kun lapset saavat itse päättää, mitä he leikkivät ja missä. Kiusaamista esiintyy myös siirtymätilanteissa ja aamupiirin aikana, vaikka aikuinen on läsnä. (Kirves & Stoor–Grenner 2010, 4–7.) Ristiriitatilanteita lasten kesken tuli päiväkodissa päivittäin. Päiväkodin aikuiset olivat lasten mielestä valveutuneita huomaamaan tilanteet ja puuttumaan niihin. Tilanteita ei kuitenkaan selvitetty yksilöllisen hoidon kannalta tyydyttävästi. Ristiriidat lasten välillä hoidettiin melko pintapuolisesti. Usein pelkällä anteeksipyyntöllä kuitattiin koko riita. Näin saattoi olla myös silloin, kun kyse oli toisen ihmisen vahingoittamisesta. Lasten yksilöllinen kohtaaminen ristiriitatilanteissa olisi ensiarvoisen tärkeää. Ristiriitatilanteiden hoitamiseen ja selvittelyyn tarvitaankin enemmän

paneutumista, jotta lapset voivat tuntea olonsa turvalliseksi ja kohtelunsa oikeudenmukaiseksi päiväkodissa. Lapset myös nostivat itse kiusaamisasian esille, kun kysyimme, mikä päiväkodissa on tärkeää.

Lapsen varhaisvuosina leikillä on suuri merkitys. Leikkiä on varhaiskasvatuksessa lähestyttävä monista näkökulmista. Lasten omaan leikkikulttuuriin on tärkeä tutustua. (Kalliala 2012, 205.) Leikkiminen oli lasten mielestä päiväkodissa kivaa, mutta sitä oli rajattu liikaa. Vapaata leikkiä ei ollut tarpeeksi. Leikin kesto oli hyvin rajattua, ja lapset joutuivat lähes poikkeuksetta jättämään leikit kesken päivittäin. Keskeneräiset leikit oli myös siivottava pois eikä esimerkiksi seuraavana päivänä pystynyt jatkamaan siitä, mihin oli jäänyt. Ulkona lapset kokivat sen sijaan saavansa leikkiä vapaammin. Päiväkodin aikuiset eivät juuri leikkineet lasten kanssa, vaikka lapset kokivat sen tärkeäksi asiaksi. Ruoka-ajat olivat myös joidenkin lasten mielestä liian lyhyet, ja välillä tuli kiire syödä. Nukkumiseen sen sijaan oli varattu aikaa tarpeeksi.

Kaiken kaikkiaan näyttäisi siltä, että päiväkodissa vaaditaan lapsilta ulospäin suuntautunutta ja reipasta luonnetta sekä omatoimisuutta, jotta yksilöllinen hoito toteutuu. Ujoimmat ja hiljaisimmat eivät välttämättä saa edes perustarpeitaan tyydytetyiksi. Jos lapsi taas on rohkea ja reipas luonteeltaan, hänellä on hyvät edellytykset pärjätä päiväkodin arjessa saaden yksilöllistä kasvatusta ja hoitoa monella osa-alueella. Tutkimuksessa nousi esiin myös osa-alueita, joissa yksilöllisen hoidon kannalta olisi kehitettävää rohkeimpienkin lasten kohdalla.

6 KEHITTÄMISIDEAT

Tutkimustulosten perusteella aineistosta nousi yksilöllisen hoidon kannalta kolme tärkeää kehittämiskohdetta. Pohdimme niitä ja laadimme kehittämisideoita, joiden avulla yksilöllinen hoito päiväkodissa toteutuisi paremmin.

Ristiriitatilanteiden ratkominen on ollut päiväkodissa lasten mielestä pintapuolista, vaikka riidat onkin huomattu hyvin ja niihin on puututtu. Aikuiset eivät kuitenkaan yleensä ole perehtyneet riitaan tarkemmin, vaan se on hoidettu esimerkiksi anteeksipyyntön avulla. Lapset ottivat kiusaamisen esille eri teemoista keskustellessamme, ja painottivat sitä, kuinka tärkeää on saada olla päiväkodissa rauhassa ilman kiusaamista ja tappelua. Ristiriitatilanteita voisi ratkoa huolellisemmin esimerkiksi sovittelutoiminnan kautta. Riitatilanteessa riidan osapuolilla olisi mahdollisuus päästä aikuisen kanssa sovitteluun, jossa mietittäisiin tarkemmin, mistä riita alkoi ja mihin se johti. Lisäksi voitaisiin miettiä, miten riidan osapuolet voisivat jatkossa toimia samanlaisessa tilanteessa. Lopuksi riita voitaisiin sopia esimerkiksi anteeksipyyntön avulla. Sovittelut voitaisiin toteuttaa vaikka tiettyinä rauhallisena aikana päivästä (esimerkiksi ennen päivälepoa), jotta niille olisi kunnolla aikaa. Sovitteluun olisi nimetty tietty aikuinen esimerkiksi viikoittain tai työvuorojen mukaan. Vaikka tällainen toiminta veisi vähän enemmän aikuisilta aikaa ja resursseja, lisäisi se samalla huomattavasti lasten turvallisuuden tunnetta, kun kiusaamis- ja riitatilanteisiin puututtaisiin toden teolla. Samalla kiusaajille osoitettaisiin se, kuinka vakavasta asiasta on kysymys. Riidat tulisi käsitellä yksityiskohtaisesti ja lapset kohdattua yksilöllisesti, kun jokainen riita käytäisiin läpi tarkasti. Tämä todennäköisesti myös vähentäisi riitoja pitkällä aikavälillä, mikä loppujen lopuksi toisi helpotusta niin työntekijöille kuin lapsillekin.

Monet lapsista kokivat, ettei päiväkodin aikuisilla ole tarpeeksi aikaa keskustella heidän kanssaan päiväkotipäivän aikana. Keskustelu-aika saattoi olla sidottuna tiettyyn aikaan päivästä, kuten aamupiiriin. Aikuiset myös keskustelivat lasten mukaan paljon joko keskenään tai puhelimesta. Pohdimme, miten olisi mahdollista, että jokainen lapsi saisi päivän aikana keskustella edes pienen hetken jokaisen hoitajan kanssa. Mielestämme vuorovaikutusta voisi päiväkodeissa suunnitella samalla tavalla kuin viikkotoimintaa. Päiväkodissa käy helposti niin, että hiljaisimmat ja ujoimmat lapset jäävät ilman huomiota. Suunnittelukäytännön avulla myös hiljaiset otettaisiin huomioon ja he saisivat kertoa asiansa.

Leikki oli lasten mielestä selvästi mielenkiintoisin ja tärkein asia päiväkodissa. Lapset olivat tyytyväisiä leikkitiloihin sekä leikkikaverien ja leikin valitsemiskäytäntöihin. Leikkimisaika oli sen sijaan lasten mielestä liian rajattua. Leikkejä ei myöskään voinut jättää siivoamatta, jotta niitä olisi voinut jatkaa myöhemmin. Lisäksi lapset olisivat toivoneet, että aikuinen osallistuisi leikkiin enemmän. Yksinkertaisena kehittämissideana mieleemme nousi se, että vapaalle leikille järjestettäisiin enemmän aikaa. Tämä aika voitaisiin vähentää esimerkiksi toimintatuokioista, jotka eivät lasten mielestä olleet niin tärkeässä asemassa päiväkodissa. Olisi hyvä, jos leikit voisi jättää välillä siivoamatta esimerkiksi ruokailun ajaksi, ja jatkaa niitä päivälevon jälkeen. Tällaisissa järjestelyissä on tietysti otettava huomioon esimerkiksi se, että laitoshuoltajien on päästävä siivoamaan tilat esteittä. Lelujen siivoaminen ei kuitenkaan joka kerta ole pakollista tämän tapaisiin syihin vedoten, joten joka kerta olisi paikallaan miettiä, onko siivoamatta jättämiselle mitään estettä. Aikuisen osallistuminen leikkiin olisi hyvin tärkeää lasten itsensä mielestä, ja siitä olisi paljon hyötyä. Leikissä on mahdollista tavoittaa lapsen kokemusmaailmaa, ja lapselle läheisiä asioita. Leikin ohessa lapsen henkilökohtainen kohtaaminen ja sitä kautta lapsen tunteminen lisääntyvät.

7 POHDINTA

7.1 Opinnäytetyön prosessi

Meillä oli alusta lähtien yhteinen näkemys siitä, mitä opinnäytetyömme aihe koskisi. Yksilöllisen hoidon toteutuminen päiväkodissa kiinnosti meitä kumpaakin etenkin lasten näkökulmasta tarkasteltuna. Alussa meillä oli hieman epärealistinen käsitys opinnäytetyön laajuudesta. Jouduimme siksi rajaamaan paljon työtämme sen eri vaiheissa ensimmäisestä suunnitelmastamme lähtien. Tutkimusmenetelmien ja aiheen rajaaminen osoittautuikin työmme haastavimmaksi osuudeksi. Olisimme mielellämme tutkineet aihetta lasten haastattelujen lisäksi vanhempien kyselylomakkeiden sekä lasten havainnointien perusteella. Päädyimme valitsemaan näistä kuitenkin lasten haastattelut, koska se mielestämme tuo parhaiten esille lapsen oman äänen.

Aloitimme opinnäytetyömme tekemisen syksyllä 2014. Olemme edenneet kokoajan suunniteltujen aikataulujen mukaisesti. Yhteisen ajan löytäminen työn tekemistä varten on toisinaan ollut haasteellista, mutta olemme onnistuneet myös jakamaan työtä sekä keskustelemaan sähköpostin ja puhelimen välityksellä työn etenemisestä. Yhteistyömme on sujunut melko mutkattomasti. Haastatteluaineiston keräämisen toteutimme kevään ja kesän 2015 aikana, ja haastattelut sujuivat kokonaisuudessaan hyvin ilman suurempia yllätyksiä. Tekemällämme koehaastattelulla oli varmasti osuutta tähän asiaan.

Tutkimuksemme tulokset olivat mielestämme osittain yllättäviä. Eniten meitä ihmetytti se, että 4–6-vuotiaat lapset olivat suurilta osin sitä mieltä, että ison ryhmän kanssa on mukavampi olla kuin pienryhmissä. Lapset eivät myöskään olleet kovin kiinnostuneita tai tietoisia siitä, mihin pienryhmiin he edes kuuluivat. Pohdimme, olisiko pienryhmätoimintaa syytä kehittää, jotta se tukisi paremmin lasten kasvua ja kehitystä sekä yksilöllistä kohtaamista. Osa tutkimustuloksista

oli sellaisia, mitä olimme osanneet odottaakin. Suurin osa lapsista oli sitä mieltä, ettei aikuisen kanssa pääse keskustelemaan päiväkodissa tarpeeksi. Aikuiset eivät myöskään osallistuneet lasten leikkeihin juurikaan. Nämä asiat kuitenkin tukisivat yksilöllisen hoidon onnistumista parhaalla mahdollisella tavalla, ja niihin on mielestämme syytä kiinnittää huomiota kaikissa päiväkodeissa. Etenkin hiljaisimmat ja ujoimmat lapset päiväkodissa tarvitsisivat aikuisen läsnäoloa ja kohtaamista, etteivät he jää näkymättömiksi jatkuvasti kasvavien lapsiryhmien keskellä. Päiväkodin arki on usein kiireistä resurssien ollessa koetuksella ja edelleen vähenemässä. Silti lasten kanssa keskusteleminen ja leikkiminen eivät tuo lisäkustannuksia, ja jokaisen päiväkodin työntekijän olisi syytä muistaa se. Näin olisi mahdollista kohdata lapsi yksilönä päiväkodin vilinässä ja vilskeessä, ja sitä kautta taata lapselle yksilöllisen hoidon onnistuminen.

Teemahaastattelu onnistui mielestämme hyvin 4–6-vuotiaiden lasten kanssa. Olimme osanneet melko hyvin valita teemat ja teemakysymykset niin, että lasten oli helppo niihin vastata. Kysymykset eivät pääsääntöisesti johdatelleet lasta, ja ne yllyttivät lapsia omaan kerrontaan. Olimme kuitenkin ehkä jakaneet kysymykset liiaksi teemojen mukaan, ja siksi yleisiä kysymyksiä oli näin jälkeinpäin ajateltuna ehkä liian vähän. Tarkoitamme tällä sellaisia kysymyksiä kuin ”Mikä päiväkodissa on sinulle tärkeää?”. Kaiken kaikkiaan haastattelut onnistuivat kuitenkin erittäin hyvin, ja niiden analysointi osoittautui mielenkiintoiseksi työksi. Opinnäytetyön prosessi oli pitkä ja haastava, mutta myös todella antoisa.

7.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Teimme tutkimuksen Vantaan kaupungin päiväkodissa. Kävimme haastattelemassa päiväkodin 4–6-vuotiaita lapsia. Haastateltavia oli 13. Mielestämme tämä on suhteellisen kattava ja määrä tutkimuksen luotettavuuden kannalta ottaen huomioon, että kyseessä on opinnäytetyö.

Tutkimuksen luotettavuutta lisää myös muun muassa haastattelujen tarkka sanasta sanaan litteroiminen. Laajempaa tutkimusta varten päiväkoteja ja lapsia tulisi olla enemmän mukana, ja tutkimusmenetelmät voisivat olla monipuolisempia.

Opinnäytetyössämme ei mainita päiväkodin eikä haastateltavien lasten nimiä, jotta päiväkodin työntekijät tai asiakkaat eivät leimaudu. Opinnäytetyömme prosessin aikana olemme ottaneet huomioon työntekijöiden roolin tutkimuksessa. Emme ole arvioineet työntekijöiden ammattitaitoa, vaan lasten näkökulmaa ja ajatuksia yksilöllisestä hoidosta. Nimettömyys takaa mielestämme tarpeellisen yksilönsuojan, eikä haastateltavien tai päiväkodin työntekijöiden henkilöllisyyttä voida tunnistaa. Olemme saaneet haastatteluihin tutkimusluvan Vantaan kaupungilta. Lasten haastatteluihin olemme saaneet kirjalliset luvat vanhemmilta. Lisäksi kysyimme lapsilta itseltään, haluavatko he osallistua haastatteluihin.

7.3 Oma ammatillinen kasvu

Opinnäytetyön aloittaessamme meillä oli kokemusta lastenhoitajan työstä. Opinnäytetyön prosessin aikana olemme huomanneet sen, miten tärkeää on saada lasten ääni kuuluviin ja kohdata lapset yksilöinä. Yllätyimme siitä, miten paljon lapset kiinnittävät huomiota aikuisten toimintaan ja ymmärtävät, mitä ympärillä ja aikuisten keskuudessa tapahtuu. Oma ammatillisuutemme on kehittynyt prosessin aikana. Haastatellessamme lapsia saimme selkeän kuvan siitä, miten lapset kokevat yksilöllisen hoidon päiväkodissa, ja miten merkittävästi se vaikuttaa esimerkiksi heidän tunne-elämäänsä. Olemme tehneet yhteistyötä päiväkodin henkilöstön ja vanhempien kanssa, mikä on myös kehittänyt meidän ammatillista osaamista lastentarhanopettajan näkökulmasta. Opinnäytetyön kautta olemme perehtyneet lastentarhanopettajan tehtäviin, vastuualueeseen sekä rooliin tiimin jäsenenä.

Koemme, että osaamisemme on vahvistunut prosessin aikana, ja osaamme ottaa paremmin huomioon lapsilähtöisyyden sekä kohdata lapset yksilöllisesti.

LÄHTEET

- Alasuutari, Maarit 2005. Mikä rakentaa vuorovaikutusta lapsen haastattelussa. Teoksessa: Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Alasuutari, Maarit 2010. Suunniteltu lapsuus. Keskustelut lapsen varhaiskasvatuksesta päivähoitossa. Tampere: Vastapaino.
- Anttila, P. 2005. Ilmaisuu, teos, tekeminen ja tutkiva toiminta. Hamina: Akatiimi Oy.
- Bronberg, Anders; Almqvist, Kjerstin & Tjus, Tomas 2005. Kliininen lapsipsykologia. Helsinki: Edita.
- Grönfors, Martti 1985. Kvalitatiiviset kenttätömenetelmät. Juva: WSOY.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hujala, Eeva; Puroila, Anna-Maija; Parrila-Haapakoski, Sanna & Nivala, Veijo 1998. Päivähoitosta varhaiskasvatukseen. Jyväskylä. Gummerrus.
- Järvinen, Mervi; Laine, Anne & Hellman–Suominen, Kirsi 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Helsinki: Kirjapaja.
- Kalliala, Marjatta 2012. Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoitossa. Helsinki: Gaudeamus.
- Kallio, Kirsi Pauliina 2002. Yksilö ja ympäristö: kiinteä kokonaisuus. Teoksessa: Sinevaara-Niskanen, Heidi & Rajala, Raimo (toim.) Kasvatuksen yhteisöt– uupumusta, häirintää vai yhteisöllistä kasvua? Tampere: Aluetieteen ja ympäristöpolitiikan laitos.
- Kananen, J. 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 111
- Kaskela, Marja & Kronqvist, Eeva-Liisa 2007. Niin ainutlaatuinen. Näkökulmia lapsen yksilölliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Jyväskylä: Gummerrus.

- Keltinkangas-Järvinen, Liisa 2004. Temperamentti. Ihmisen yksilöllisyys. Helsinki: WSOY.
- Kiili, J. 1998. Lapset ja nuoret hyvinvointinsa asiantuntijoina. Raportti hyvinvointi- indikaattoreiden kehittämistä. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitoksen yhteiskuntapolitiikan työpapereita no.105. Jyväskylä: Yliopistopaino.
- Kinos, Jarmo 2001. Lapsilähtöinen varhaiskasvatus. Teoksessa: Hujala, Eeva (toim.) Puheenvuoroja lapsista ja varhaiskasvatuksesta. Jyväskylä: Gummerrus.
- Kinos, Jarmo; Kinos, Sirkku; Niemelä, Reetta & Selinummi, Anna-Kaisa 2010. Kakaduu- ja lintubongaus -sanataideprojektit lapsilähtöisen pedagogiikan toteuttajina erityiskoulussa. Teoksessa: Korhonen, Reetta; Rönkkö, Marja-Leena & Aerila, Juli (toim.) Pienet oppimassa. Kasvatuksellisia näkökulmia varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen. Turku: Uniprint.
- Kuuloavain 2014. Kielen ja puheen kehitys. Viitattu 19.11.2014 <http://www.kuuloavain.fi/tietoa/kieli-ja-kommunikaatio/kielen-ja-puheen-kehitys>
- Marjamäki. Elina; Kosonen, Susuanna; Törrönen, Soile & Hannukkala, Marjo 2015. Lapsen mieli. Mielenterveystaitoja varhaiskasvatukseen ja neuvolaan. Suomen Yliopistopaino Oy: Juvenes Print.
- Mattila, Kati-Pupita 2011. Lapsen vahvistava kohtaaminen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Mikkola, Petteri & Nivalainen, Kirsi 2009. Lapselle hyvä päivä tänään. Näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Saarijärvi: Pedatieto.
- Nurmilaakso, Marja & Väliäki, Leena 2011. Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Unigrafia Oy.
- Pajulammi, Henna 2013. Lapsen oikeus osallistua – mistä on kysymys? Teoksessa Suvianna Hakalehto-Wainio & Liisa Nieminen (toim.) Lapsioikeus murroksessa. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.
- Pihlaja, Päivi; Kinos, Jarmo & Mäntymäki Matti 2010. Päivähoitosuhteen laadun komponentit – vanhempien kokemukset päivähoitosuhteesta. Teoksessa: Korhonen, Reetta; Rönkkö, Marja-Leena & Aerila, Juli

- (toim.) Pienet oppimassa. Kasvatuksellisia näkökulmia varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen. Turku: Uniprint.
- Polamo, Kim 2010. Työparityö päiväkodissa. Helsinki: Tarinapankki.
- Reunamo, Jyrki 2007. Tasapainoinen varhaiskasvatus. Erilaisia tapoja suhtautua muutokseen. Helsinki: WSOY.
- Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa 2005. Teoksessa: Ruusuvuori, Johanna & Tiittula liisa (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Jyväskylä: Gummerrus.
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 18.9.2015 <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus>.
- Vantaan kaupunki 2012. Vantaan varhaiskasvatussuunnitelma. Viitattu 20.11.2014 http://www.google.fi/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0CB8QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.vantaa.fi%2Finstancedata%2Fprime_product_julkaisu%2Fvantaa%2Fembeds%2Fvantaawwwstructure%2F84881_www_Vantaan_varhaiskasvatussuunnitelma.pdf&ei=Cd1yVKXIKoH7yWP9y4CACw&usg=AFQjCNGaO6Re0DyEd4YTKhxAeVUrdEoGcw
- Varhaiskasvatuslaki 2 a § [\(8.5.2015/580\)](#). Viitattu: 16.10.2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>
- Vilen, Marika; Vihunen, Riitta; Vartiainen, Jari; Siven, Tuula; Neuvonen, Sohvi & Kurvinen, Auli 2008. Lapsuus – erityinen elämänvaihe. WSOY: Helsinki.

LIITTEET

Liite 1

TEEMAHAASTATTELUN RUNKO

VIIHTYVYYS JA TÄRKEÄT ASIAT PÄIVÄKODISSA

- Minkälaista päiväkodissa on yleensä?
- Mikä on sinulle tärkeää päiväkodissa?
- Mitä muuta haluat kertoa päiväkodista?

AIKAA LAPSELLE

- Mitä hoitajat tekevät päiväkodissa? Mihin he käyttävät aikaa?
- Leikkivätkö hoitajat usein sinun kanssa? Mitä ja milloin?
- Ottaako hoitaja sinut usein syliin/ antaako haleja?
- Kuuntelevatko hoitajat sinua aina, jos sinulla on asiaa?
- Onko hoitajilla aikaa keskustella sinun kanssa? Mistä keskustelette?
- Auttavatko hoitajat sinua, jos tarvitset apua? Missä asioissa?
- Onko hoitajilla tarpeeksi aikaa sinua varten päiväkodissa?
- Miten hoitajat huomaavat sinut, kun tulet päiväkotiin?
- Huomaako hoitaja, että olet lähdössä pois päiväkodista? Mitä hän tekee silloin?
- Miten menette nukkumaan? Nukuttaako hoitaja sinua? Miten?

TUNTEIDEN HUOMIOIMINEN

- Miten sinut huomioidaan päiväkodissa?
- Huomaavatko hoitajat, jos sinulla on paha mieli? Miten?
- Miten ristiriitatilanteet hoidetaan päiväkodissa?
- Huomaavatko hoitajat, jos olet iloinen? Miten?
- Miten hoitajat huomaavat, millaisella tuulella olet?
- Mistä hoitajat tietävät, mitä sinä ajattelet tai haluat?
- Tietävätkö hoitajat, millainen tyttö/poika sinä olet? Tietävätkö hoitajat, mitä sinä teet silloin, kun et ole päiväkodissa?
- Onko sinulla päiväkodissa turvallinen olo? Mikä tekee olosta turvallisen/turvattoman?

LAPSEN OMA VAPAUS JA PÄÄTÖSVALTA PÄIVÄKODISSA

- Saatko liikkua vapaasti ryhmäsi tiloissa? Missä saat liikkua ja missä et?
- Miten WC:ssä käyminen tapahtuu päiväkodissa?
- Mitä teet, jos sinulle tulee jano päiväkodissa?
- Saatko itse päättää, kuinka paljon syöt? Onko sinulla tarpeeksi aikaa syödä? Saatko hoitajilta apua ruokailussa, jos tarvitset?
- Saatko itse päättää, mitä leikit ja milloin? Joudutko jättämään leikin kesken?
- Miten menette päivälevolle? Saatko nukkua niin kauan kuin haluat? Mitä mieltä olet nukkumisesta päiväkodissa?

PIENRYHMÄTOIMINTA & OMAHOITAJUUS

- Mihin pienryhmään kuulut? Onko sinulla oma aikuinen?
- Minkälaista on olla pienryhmässä?
- Onko aikuisella aikaa sinulle pienryhmässä?